

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ความสามารถในการบริหารความเสี่ยงจากการดำเนินงานของ
กองทุนหมู่บ้านในประเทศไทย
**Strategic Risk Management Capabilities of the Village
Community Fund in Thailand**

รศ.ดร.อำนาจ แสงโนรี
วิทยาลัยการบริหารและจัดการ

ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ 2555
วิทยาลัยการบริหารและจัดการ
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ความสามารถในการบริหารความเสี่ยงจากการดำเนินงานของ
กองทุนหมู่บ้านในประเทศไทย
**Strategic Risk Management Capabilities of the Village
Community Fund in Thailand**

รศ.ดร.อำนาจ แสงโนรี
วิทยาลัยการบริหารและจัดการ

ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ 2555
วิทยาลัยการบริหารและจัดการ
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ชื่อโครงการ (ภาษาไทย) ความสามารถในการบริหารความเสี่ยงจากการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านในประเทศไทย

Research Title: Strategic Risk Management Capabilities of the Village Community Fund in Thailand

แหล่งเงิน เงินรายได้

ประจำปีงบประมาณ 2555 จำนวนเงินที่ได้รับการสนับสนุน 100,000 บาท

ระยะเวลาทำการวิจัย 1 ปี ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2554 ถึง 30 กันยายน 2555

ชื่อ-สกุลหัวหน้าโครงการ รองศาสตราจารย์ ดร. อำนวย แสงโนรี วิทยาลัยการบริหารและจัดการ

บทคัดย่อ

การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านที่ผ่านมามีความเสี่ยงจากการบริหารจัดการด้านเงินทุนตลอดเวลา จึงควรมีการตรวจสอบปัจจัยเสี่ยงเหล่านั้น และประเมินระดับความสามารถบริหารความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับปรับปรุงพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนของกองทุนหมู่บ้านต่อไป การศึกษาปัจจัยเสี่ยงต่อการบริหารเงินทุนหมู่บ้าน และประเมินความสามารถบริหารความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนี้ ใช้ข้อมูลการสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถามคณะกรรมการบริหารงานกองทุน (ประธานและกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) จำนวนทั้งสิ้น 381 ตัวอย่าง โดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์จัดกลุ่ม (Cluster Analysis) ผลการศึกษาการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน พบว่า สามารถแบ่งปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองออกเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ ด้านการบริหารจัดการหนี้ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และด้านการทุจริตของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน โดยพบว่ามากกว่าร้อยละ 60 ไม่เกิดข้อผิดพลาดในด้านการบริหารจัดการหนี้ และไม่เกิดปัญหาด้านการทุจริตมากกว่าร้อยละ 95 นอกจากนี้ พบว่ากองทุนหมู่บ้านที่มีความสามารถบริหารความเสี่ยงมีสองกลุ่มใหญ่ กองทุนหมู่บ้านจำนวนครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 52.50) มีความสามารถสูงในการบริหารความเสี่ยง และมีกองทุนหมู่บ้านจำนวน ร้อยละ 43.75 ที่มีความสามารถระดับต่ำในการบริหารความเสี่ยง นอกจากนี้ สมการโลจิสติกของความสามารถบริหารความเสี่ยง พบว่าอาชีพอาชีพหลักของประธานกองทุนหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจและอาชีพอิสระ และอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่คิดกับสมาชิกที่กู้เงินกองทุนหมู่บ้านเป็นตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญทางสถิติในสมการดังกล่าวนี้

คำสำคัญ: ความสามารถ การบริหารความเสี่ยง กองทุนหมู่บ้าน

ABSTRACT

The village and urban community fund in Thailand had many operational risk factors, which should be investigated and evaluated the risk management capability of the community fund for improving the operation reach to sustainable community development. The objective of the research defined the operational risk factors and risk management capability of the village and urban community fund. Data was gathered by using in-depth interview to 381 fund directorate (the chairman and administrative member) samples of the community fund. Descriptive statistics and cluster analysis were used to analysis the data. The results showed that the village and urban community fund had two important risk factors as debt management of the village and urban community fund committee and financial fraud of the committee and member of the village and urban community fund more than 60 % of the village and urban community fund did not have a problem of the debt management and the village and about higher than 95 % that it did not have a problem of financial fraud. In addition, the village and urban community fund low capability in risk management was two cluster community funds. Most of the village and urban community funds about 52.50 % were the high capability in risk management and about 43.75 was the low capability. Moreover, the binary logistic model of the capability in risk management showed that business and self-employment occupation of fund chairman and interest rate of the fund borrower were high significance variables in the model.

Keywords : Capabilities, Risk Management and the Village Community Fund

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูล และความสะดวกต่างๆ จากฝ่ายจัดการความรู้และสารสนเทศ สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่ายิ่งที่ผู้วิจัยได้นำข้อมูลและคำแนะนำต่างๆ มาประกอบการศึกษา และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้ได้เป็นอย่างดี นอกเหนือจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณต่อสทบ.สาขา ประธานเครือข่ายและประธานกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่เป้าหมายของการสำรวจข้อมูล ที่ช่วยเหลือ ประสานงาน และมีความเข้าใจอย่างดี ตลอดจนความร่วมมืออย่างดีจากกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่ให้ข้อมูลการวิจัย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยดี

หากปราศจากความอนุเคราะห์ที่ดี คำแนะนำที่มีคุณค่า และการประสานงานที่ดีดังกล่าวแล้ว การศึกษาวิจัยครั้งนี้ คงไม่สามารถสำเร็จได้ดังที่ปรากฏ ตลอดจนการวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จากแหล่งทุนเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 ผู้วิจัยจึงใคร่ขอถือโอกาสนี้ขอบคุณสำหรับการสนับสนุนทุกด้านไว้ ณ ที่นี้อีกครั้งหนึ่ง

อำนาจ แสงโนรี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	II
กิตติกรรมประกาศ.....	III
สารบัญ.....	IV
สารบัญตาราง.....	VI
สารบัญภาพ.....	VII
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.4 วิธีดำเนินการวิจัย.....	3
1.5 กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวคิดด้านความเสี่ยงและการบริหารจัดการความเสี่ยง.....	6
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยประเมินผล.....	12
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	17
3.1 วิธีวิเคราะห์ข้อมูลความเสี่ยงการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน.....	17
3.2 แบบจำลองที่ใช้ศึกษาและการวัดค่าตัวแปร.....	21
3.3 การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	22
3.4 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและเทคนิคทางสถิติ.....	27
บทที่ 4 ผลการวิจัย	29
4.1 ผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	29
4.2 ปัจจัยเสี่ยงและความสามารถในการบริหารความเสี่ยง.....	33
4.3 ผลการวิเคราะห์ตัวแปรที่มีผลต่อความสามารถบริหารความเสี่ยง.....	42
4.4 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ.....	46

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	51
5.1 สรุปผลการวิจัย	51
5.2 ข้อเสนอแนะ	54
บรรณานุกรม	56
ภาคผนวก	59
ภาคผนวก ก แบบสอบถามและแบบประเมินผล	
ประวัตินักวิจัย	64

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 รายชื่อจังหวัดที่มีเศรษฐกิจ/GPP สูงสุด และต่ำสุด ปี พ.ศ. 2552.....	24
3.2 จำนวนตัวอย่างผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ในกองทุนหมู่บ้านสำหรับหนึ่งจังหวัดเป้าหมาย.....	25
4.1 การจัดกลุ่มองค์ประกอบของปัจจัยชีวิต สำหรับการประเมินผลสำเร็จของการมีกองทุนหมู่บ้าน ด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัย.....	30
4.2 ผลการประเมินการดำเนินโครงการในปัจจัยชีวิตทั้ง 2 ด้าน หลังจัดปัจจัยชีวิตแล้ว.....	30
4.3 ผลการประเมินปัจจัยชีวิตด้านสังคมและชุมชน.....	32
4.4 ผลการประเมินปัจจัยชีวิตด้านเศรษฐกิจของสมาชิก.....	32
4.5 การจัดกลุ่มองค์ประกอบของปัจจัยชีวิต สำหรับปัจจัยเสี่ยงของการมีกองทุนหมู่บ้าน ด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัย.....	34
4.6 การกระจายอัตราส่วนร้อยละของความเห็นด้านปัจจัยเสี่ยงในกระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน.....	35
4.7 ค่าเฉลี่ย ค่าถ่วงน้ำหนักระดับความสำคัญ และประเมินระดับความสามารถในการบริหารความเสี่ยงในแต่ละปัจจัยภายใน.....	37
4.8 ค่าเฉลี่ย ค่าถ่วงน้ำหนักระดับความสำคัญ และประเมินระดับความสามารถในการบริหารความเสี่ยงในแต่ละปัจจัยภายนอก.....	39
4.9 จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านที่มีความสามารถการบริหารความเสี่ยง.....	40
4.10 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสหสัมพันธ์อย่างง่ายของตัวแปรอิสระต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลกำหนดความสามารถบริหารความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	43
4.11 ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยโลจิสติกสำหรับตัวแปรอิสระต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลกำหนดผลของการมีความสามารถและไม่มีความสามารถบริหารความเสี่ยง.....	45
4.12 การวิเคราะห์สมการถดถอยโลจิสติกของตัวแปรอิสระ 4 ตัวสำหรับการทำนายกลุ่มกองทุนหมู่บ้านที่มีความสามารถและไม่มีความสามารถ.....	47

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 กรอบแนวคิดการศึกษาศักยภาพความสามารถบริหารความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้าน.....	4
3.1 ความสามารถในการบริหารความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้าน.....	21
4.1 ความสามารถในการบริหารจัดการความเสี่ยงการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน.....	41

บทที่ 1

บทนำ

ในบทนี้จะเกริ่นนำให้เห็นความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย วัตถุประสงค์ การวิจัย ขอบเขตการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และกรอบแนวคิดในการวิจัย ตลอดจนประโยชน์ที่ คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นนโยบายที่มุ่งเน้นให้หมู่บ้านและชุมชน เมืองสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในชุมชน ภายใต้ หลักการพึ่งพาตนเอง โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ พัฒนา เสริมสร้าง ศักยภาพการเรียนรู้ สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ลดรายจ่าย สร้างความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้านและ ชุมชน สร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม อันเป็นการพัฒนาระดับฐานรากของประเทศ โดย การส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันจัดตั้งและบริหารกองทุนเฉพาะหรือกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน ต่างๆ เป็นรากฐานของการพึ่งพาตนเองและการเสริมสร้างองค์กรของประชาชนในระดับหมู่บ้าน ให้เข้มแข็งขึ้น สามารถแก้ปัญหาความยากจน และมีการรวมพลังกันในการพัฒนาท้องถิ่นให้ ประสบความสำเร็จ

ในอดีตที่ผ่านมาประชาชนสามารถบริหารกองทุนเฉพาะกิจและได้รับผลประโยชน์ จากการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่จะนำเข้าไปใช้เพื่อพัฒนา หมู่บ้านยังขาดการประสานกองทุนเพื่อดำเนินกิจการขนาดใหญ่ เพื่อแก้ปัญหาความยากจน ร่วมกัน การขาดแหล่งเงินทุนโดยเฉพาะในหมู่บ้านยากจนเป็นข้อจำกัดที่สำคัญในการส่งเสริมให้ ประชาชนจัดทำโครงการแก้ปัญหาความยากจน และโครงการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง จึงทำให้ เกิดแนวคิดว่ารัฐบาลจะต้องให้การสนับสนุนเงินทุน เพื่อนำมาสมทบกับเงินทุนเดิม ซึ่งมาจาก รายได้ของกองทุนเฉพาะกิจต่างๆ ที่ได้ดำเนินการมาแล้ว โดยจัดตั้ง “กองทุนพัฒนาชนบท” เป็น กองทุนกลางให้ประชาชนได้ใช้ในการขยายผลการดำเนินงานกองทุนเฉพาะกิจที่ได้จัดตั้งไว้แล้ว ส่วนการบริหารโครงการควรให้ประชาชนดูแลกันเอง

รัฐบาลได้ดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวแล้ว โดยได้ประกาศใช้ระเบียบสำนัก นายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2544 วันที่ 16 มิถุนายน 2544 ได้ประกาศความพร้อมในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน และชุมชน และได้มีการโอนเงินกองทุนหมู่บ้านผ่านธนาคารออมสินไปให้หมู่บ้านเป็นครั้งแรก เมื่อ วันที่ 25 กรกฎาคม 2544 จนถึงขณะนี้เป็นเวลา 8 เดือน (รายงาน ณ วันที่ 2 เมษายน 2545) ได้ มีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านแล้ว 71,195 กองทุน กองทุนชุมชนเมือง 2,101 กองทุน รวม 73,296

กองทุน (ร้อยละ 97.9 ของเป้าหมาย) มีการจัดสรรและโอนเงินให้กับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีความพร้อมไปแล้วทั้งสิ้น 72,056 กองทุน (ร้อยละ 96.2 ของเป้าหมาย) การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านในระยะ 8 เดือนที่ผ่านมา มีลักษณะเป็นการริเริ่มทดลองและค้นหาแนวทางปรับปรุงองค์กรและกระบวนการจัดการเป็นระยะตลอดมา ทั้งนี้จะเห็นว่าได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี และระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนแห่งชาติมาแล้วหลายครั้ง

การดำเนินนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ผ่านมา 8 ปี ปัจจุบันมีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแล้ว 79,255 กองทุน และนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองยังคงถือเป็นนโยบายที่อยู่ในกระแสสนใจ โดยเฉพาะในคนชุมชนท้องถิ่น เนื่องด้วยมีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายดังกล่าวอย่างชัดเจน ยิ่งโดยเฉพาะในสถานการณ์ทางการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลง หากแต่นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองก็ยังเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลตลอดมา

อย่างไรก็ตาม ประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินด้วยตนเองถึงความสำเร็จของนโยบายนี้ ซึ่งแนวทางขับเคลื่อนนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ถูกต้องนี้ ต้องเน้นที่ความโปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยเฉพาะการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวบริหารจัดการ รวมถึงกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองควรนำระบบการจัดสวัสดิการชุมชนมาเป็นแรงจูงใจในการสร้างวินัยทางการเงินให้แก่สมาชิกที่กู้ยืมเงินจากกองทุน ทั้งนี้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีความเข้มแข็ง ต้องให้ความสำคัญการปล่อยสินเชื่อที่จะไม่ทำให้เกิดหนี้เสีย เพิ่มการออมของสมาชิกซึ่งจะเป็นรากฐานที่เข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในระยะยาว นอกจากนี้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองถือเป็นรูปแบบการพัฒนาชุมชนที่เหมาะสมที่สุดในขณะนี้ แต่การวัดความสำเร็จของกองทุนนั้นไม่ได้อยู่ที่รายได้เพียงอย่างเดียว ควรวัดในมิติที่สมาชิกมีองค์ความรู้แก้ปัญหาตัวเองเพิ่มได้หรือไม่ และกองทุนมีหน้าที่จัดสวัสดิการให้แก่คนด้อยโอกาส อาทิ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และเด็ก รวมถึงคนจนที่ไม่มีที่ดินทำกิน

ดังนั้น เพื่อให้มีการตรวจสอบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน ในด้านการบริหารความเสี่ยง ตลอดจนศึกษาปัจจัยเสี่ยงต่างๆ จากการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน จึงมีความจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยดังกล่าว เพื่อนำผลการศึกษานี้ไปกำหนดแนวทางและนโยบายด้านการบริหารความเสี่ยงในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในประเทศไทย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยเสี่ยงต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและแนวทางการวัดผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ด้านเศรษฐกิจ สังคม ในพื้นที่เป้าหมายที่ดำเนินงาน

1.2.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการบริหารความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1.2.3 เพื่อนำข้อมูลประกอบการประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้าน ตลอดจนแนวทางการพัฒนากองทุนหมู่บ้านให้ยั่งยืน

1.3 ขอบเขตการวิจัย

เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว คณะผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาวิจัยภายใต้ขอบเขตการวิจัยประเมินผล ดังต่อไปนี้

1.3.1 ดำเนินการรวบรวมข้อมูลและศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงาน การประเมินผลการดำเนินงาน และปัจจัยเสี่ยงต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่เป้าหมาย

1.3.2 กำหนดพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 ภาคตามภูมิศาสตร์ ประกอบด้วย ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ครอบคลุมพื้นที่ที่ได้รับโอนเงินกองทุน ทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน โดยเลือกสุ่มตัวอย่างกองทุนหมู่บ้านต่าง ๆ มาเป็นตัวอย่างตามระเบียบวิธีทางสถิติ

1.3.3 สุ่มเลือกสัมภาษณ์และสอบถามข้อมูลบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ คณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด คณะอนุกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอ ประธานกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

1.4 วิธีการดำเนินการวิจัย

แนวทางการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีหลักการดังต่อไปนี้

1.4.1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน โดยการศึกษจากเอกสารต่าง ๆ และเก็บรวบรวมข้อมูลประเภททุติยภูมิที่จำเป็นต่อการออกแบบวิจัย ได้แก่ แนวคิดการวิจัยประเมินผล ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความเสี่ยง เป็นต้น

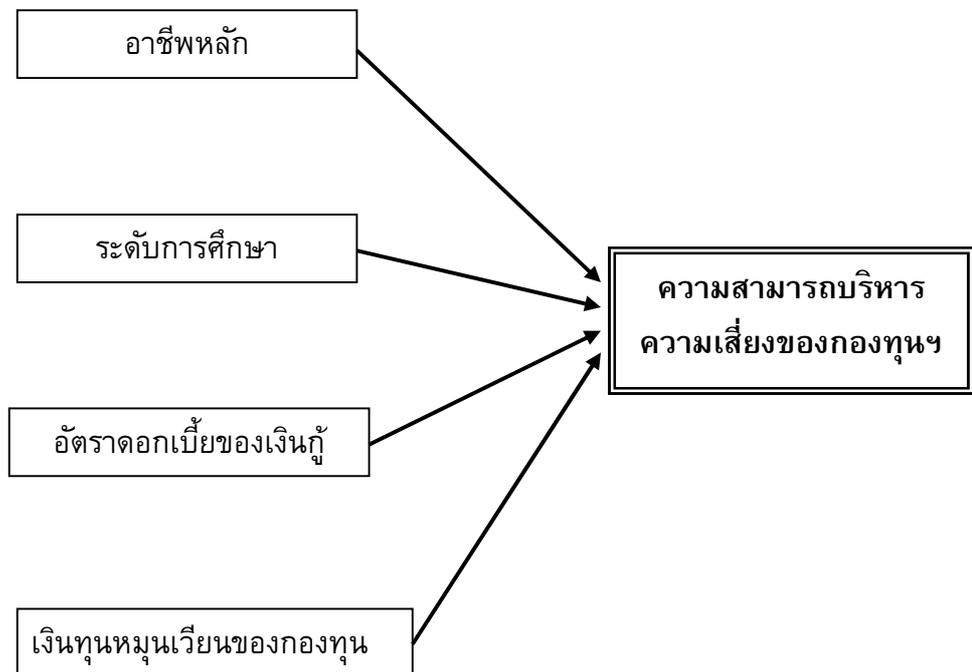
1.4.2 สร้างกรอบแนวคิด และสมมติฐานบนพื้นฐานของทฤษฎีและหลักฐานข้อมูลที่ตรวจเอกสาร เพื่อใช้กรอบแนวคิดนี้ในการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และตามขอบเขตการศึกษาที่กำหนด

1.4.3 ปฏิบัติการสำรวจข้อมูลภาคสนามด้วยเครื่องมือที่จัดทำขึ้น และผ่านการทดสอบเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งระดับพื้นฐานและข้อมูลเจาะลึก

1.4.4 เน้นการศึกษาวเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Approach) ในส่วนที่ทำให้เห็นภาพทั้งทางด้านขนาดและทิศทางการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดเบื้องต้นของการประเมินความสามารถบริหารความเสี่ยง พบว่ามีตัวแปรอิสระต่าง ๆ ที่สำคัญและต้องวิเคราะห์เจาะลึกเกี่ยวกับความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อการกำหนดความสามารถบริหารความเสี่ยง โดยสามารถแสดงกรอบการวิเคราะห์ดังในภาพที่ 1.1 ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการนำเสนอผลการวิจัยในบทต่อไป

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการศึกษาความสามารถบริหารความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้าน

ตามกรอบแนวคิดการศึกษาในภาพที่ 1.1 พบว่ามีตัวแปรอิสระต่าง ๆ ที่สำคัญทั้งสิ้น 4 ตัวแปร ได้แก่ (1) ตัวแปรทางอาชีพหลักของประธานกองทุนหมู่บ้าน (2) ตัวแปรระดับการศึกษา (3) ตัวแปรอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ และ (4) ตัวแปรเงินทุนหมุนเวียนของกองทุนทั้งหมดทุกบัญชี ซึ่งตัวแปรอิสระเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลหรือมีผลกระทบโดยตรงต่อการกำหนดความสามารถบริหารความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้าน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบปัจจัยเสี่ยงต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและแนวทางการวัดผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ด้านเศรษฐกิจ สังคม ในพื้นที่เป้าหมายที่ดำเนินงาน

1.6.2 ทำให้ทราบความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความสามารถบริหารความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1.6.3 สามารถนำข้อมูลและผลการศึกษาไปกำหนดนโยบายและแนวทางปรับปรุงการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้าน ตลอดจนแนวทางการพัฒนากองทุนหมู่บ้านให้ยั่งยืนต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้เป็นบทที่สำคัญบทหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการทบทวนวรรณกรรม กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดการวิจัยประเมินผล ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยเสี่ยงและการบริหารปัจจัยเสี่ยง ซึ่งจะสามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างครบถ้วน

2.1 แนวคิดด้านความเสี่ยงและการบริหารจัดการความเสี่ยง

2.1.1 นิยามความเสี่ยง และความหมายที่เกี่ยวข้อง

นิยามของความเสี่ยง ความเสี่ยงมีความหมายในหลากหลายแง่มุม เช่น ความเสี่ยงคือ โอกาสที่เกิดขึ้นแล้วองค์กรจะเกิดความเสียหาย ความเป็นไปได้ที่จะเกิดความเสียหายต่อองค์กร ความไม่แน่นอนของเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น และการคลาดเคลื่อนของการคาดการณ์ ดังนั้นนิยามของความเสี่ยงจึงอาจสามารถกำหนดได้ง่ายๆ คือ ความคลาดเคลื่อนของผลตอบแทนที่องค์กรคาดการณ์ไว้ หากความคลาดเคลื่อนนั้นมีโอกาสเกิดขึ้นมากเท่าใด หรือเกิดขึ้นแล้วจะมีความเสียหายมากขึ้นเท่าใด ความเสี่ยงนั้นก็จะมีค่ามากขึ้นเท่านั้นเช่นกัน (นิรภัย, 2551: 17-22)

ความเสี่ยง (Risk) คือ เหตุการณ์ หรือการกระทำใด ๆ ความผิดพลาด ความเสียหาย การรั่วไหล ความสูญเสียเปล่า หรือเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ ที่อาจเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอน ซึ่งหากเกิดขึ้นจะมีผลในทางลบ ต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายขององค์กร หรือจะส่งผลกระทบ หรือสร้างความเสียหาย หรือความล้มเหลว หรือลดโอกาสที่จะบรรลุความสำเร็จ ต่อการบรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ทั้งในระดับองค์กร ระดับหน่วยงาน และระดับบุคคลได้

โอกาส (Opportunity) คือ เหตุการณ์ความไม่แน่นอน ซึ่งหากเกิดขึ้นจะมีผลกระทบในเชิงบวกต่อวัตถุประสงค์ขององค์กร เช่น โอกาสทางธุรกิจการออกแบบผลิตภัณฑ์ในเวลาที่เหมาะสม จะทำให้เกิดความได้เปรียบในทางการแข่งขัน และช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กร หรือผู้ถือหุ้น

ความเสี่ยงทางธุรกิจ คือ การไม่สามารถจัดการความสูญเสีย หรือการเสียโอกาสที่พึงมีต่อธุรกิจ การไม่สามารถดำเนินการจัดการความเสี่ยงได้อย่างเหมาะสมจะทำให้องค์กรเสียโอกาส หรือได้รับความเสียหายอื่น ๆ อันจะแก้ไขได้ยาก หรือในบางครั้งอาจมีผลให้องค์กรล้มเหลวอย่างไม่คาดคิด นอกจากนี้การไม่สามารถใช้โอกาสธุรกิจ จะทำให้เสียประโยชน์ในการเพิ่มมูลค่าองค์กร

ปัจจัยเสี่ยง (Risk Factor) คือ ต้นเหตุหรือสาเหตุที่มาของความเสี่ยง ที่จะทำให้เกิดไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยต้องระบุได้ด้วยว่าเหตุการณ์นั้นจะเกิดที่ไหน เมื่อใด และเกิดขึ้นได้

อย่างไร และทำไม ทั้งนี้สาเหตุของความเสียหายที่ระบุควรเป็นสาเหตุที่แท้จริง เพื่อจะได้วิเคราะห์ และกำหนดมาตรการลดความเสี่ยงในภายหลังได้อย่างถูกต้อง

การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) หมายถึง กระบวนการระบุความเสี่ยง การวิเคราะห์ความเสี่ยง และจัดลำดับความเสี่ยง โดยการประเมินจากโอกาสที่จะเกิด (Likelihood) และผลกระทบ (Impact)

โอกาสที่จะเกิด (Likelihood) คือ ความถี่ หรือโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง

ผลกระทบ (Impact) คือ ขนาดของความรุนแรงของความเสียหายที่จะเกิดขึ้น หากเกิดเหตุการณ์ความเสี่ยง

ระดับความเสี่ยง (Degree of Risk) คือ สถานะของความเสี่ยงที่ได้จากการประเมิน โอกาส และผลกระทบของแต่ละปัจจัยเสี่ยง แบ่งเป็น 4 ระดับ คือ สูงมาก สูง ปานกลาง และน้อย

การบริหารความเสี่ยง (Risk Management) คือ กระบวนการที่ใช้ในการบริหารปัจจัย และควบคุมกิจกรรม รวมทั้งกระบวนการ การดำเนินงานต่าง ๆ โดยลดมูลเหตุแต่ละโอกาส ที่องค์กรจะเกิดความเสียหายเพื่อให้ระดับ และขนาดของความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอยู่ในระดับที่องค์กรยอมรับได้ประเมินได้ ควบคุม และตรวจสอบได้อย่างมีระบบ โดยคำนึงถึงการบรรลุเป้าหมายขององค์กรเป็นสำคัญ

การบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กร (Enterprise Risk Management) คือ การบริหาร ปัจจัย และควบคุมกิจกรรม รวมทั้งกระบวนการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อลดมูลเหตุของแต่ละโอกาส ที่องค์กรจะเกิดความเสียหาย ให้ระดับความเสี่ยง และผลกระทบที่เกิดขึ้นในอนาคตอยู่ในระดับที่ องค์กรยอมรับได้ ประเมินได้ ควบคุมได้ และตรวจสอบได้อย่างมีระบบ โดยคำนึงถึงการบรรลุ เป้าหมาย ทั้งในด้านกลยุทธ์การปฏิบัติตามกฎระเบียบ การเงิน และชื่อเสียงเกียรติภูมิขององค์กร เป็นสำคัญโดยได้รับการสนับสนุน และการมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยง จากหน่วยงานทุก ระดับทั่วทั้งองค์กร

การควบคุม (Control) คือ นโยบาย แนวทาง หรือขั้นตอนปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งกระทำเพื่อลด ความเสี่ยง และทำให้การดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์

ดังนั้น นิยามของความเสี่ยงจึงสามารถกำหนดได้ง่ายๆ คือ ความคลาดเคลื่อนของ ผลตอบแทนที่องค์กรคาดการณ์ไว้ หากความคลาดเคลื่อนนั้นมีโอกาสเกิดขึ้นมากเท่าใด หรือ เกิดขึ้นแล้วจะมีความเสียหายมากขึ้นเท่าใด ความเสี่ยงนั้นก็จะมีค่ามากขึ้นเท่านั้นเช่นกัน การที่ ผู้เขียนนิยามความเสี่ยงเช่นนี้ เพราะเมื่อความเสี่ยงต่างๆเกิดขึ้น จะส่งผลกระทบต่อองค์กร ซึ่งจะ สามารถวัดผลกระทบได้จากผลตอบแทน(ของผู้ถือหุ้น)เป็นสำคัญ เพราะเมื่อเกิดผลกระทบใดต่อ องค์กรแล้ว ในที่สุดก็จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อผลตอบแทนด้วยเช่นกัน

มีศัพท์เทคนิคทางความเสี่ยงอยู่ 3 คำ ที่ผู้ทำการประเมินความเสี่ยงนั้นมักจะใช้สับสนกัน คือ ความเสี่ยง (Risk) ภัย (Peril) และสภาวะที่จะทำให้เกิดความเสียหาย (Hazard) หรืออาจ

กำหนดเป็นการลำดับเหตุการณ์ได้ว่า ภัยต่าง ๆ นั้นเป็นสาเหตุที่จะทำให้เกิดความเสี่ยง และจะเป็นสภาวะที่จะทำให้เกิดความเสียหาย

2.1.2 ประเภทของความเสี่ยง

ความเสี่ยงสามารถจัดแบ่งได้หลายประเภท (กิตติพันธ์, 2552: 18-20) ดังต่อไปนี้

ประเภทแรก ความเสี่ยงบริสุทธิ์ (Pure Risk) เป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นแล้วมีแต่ ความสูญเสีย เช่น โรงงานถูกไฟไหม้ องค์กรถูกฟ้องร้องชดเชยค่าเสียหายจากความผิดพลาดของผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้น

ประเภทที่สอง ความเสี่ยงเกิดจากการเก็งกำไร (Speculative Risk) เป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการลงทุนในโครงการต่าง ๆ แล้วหวังผลกำไร แต่อาจได้รับผลขาดทุนได้เช่นกัน

ประเภทที่สาม ความเสี่ยงเกิดจากความต้องการในสินค้า (Demand Risk) เป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากความผันผวนของความต้องการซื้อผลิตภัณฑ์ หรือใช้บริการของลูกค้า

ประเภทที่สี่ ความเสี่ยงจากปัจจัยนำเข้าสู่กระบวนการผลิต (Input Risk) เป็นความเสี่ยงที่เกิดจากการที่มีต้นทุนการผลิตเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นต้นทุนของวัตถุดิบ หรือแรงงานในการผลิต

ประเภทที่ห้า ความเสี่ยงทางการเงิน (Financial Risk) เป็นความเสี่ยงที่เกิดจากการทำธุรกรรมทางการเงิน เช่น ความเสี่ยงที่เกิดจากความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนทำให้องค์กรที่จะต้องใช้เงินตราต่างประเทศในการชำระค่าสินค้าและบริการหรือรับชำระสินค้าและบริการเป็นเงินตราต่างประเทศได้รับผลกระทบจากอัตราแลกเปลี่ยนที่เปลี่ยนแปลง

ประเภทที่หก ความเสี่ยงของสินทรัพย์ (Property Risk) เป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการที่สินทรัพย์ที่ใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการได้รับความเสียหาย เช่น น้ำท่วม ไฟไหม้ เกิดจลาจล ฯลฯ

ประเภทที่เจ็ด ความเสี่ยงบุคคล (Personnel Risk) เป็นความเสี่ยงที่เกิดจากการกระทำของพนักงาน เช่น การยกยอก และฉ้อฉลของพนักงาน ฯลฯ

ประเภทที่แปด ความเสี่ยงต่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Risk) เป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการสร้างมลภาวะให้กับสังคม เพราะการที่องค์กรต่างๆ สร้างสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษให้แก่สังคมนั้น ต้องใช้เงินจำนวนมากในการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้กลับมาดีดังเดิม

ประเภทที่เก้า ความเสี่ยงที่ต้องรับผิดชอบต่อสินค้า เป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในการรับผิดชอบต่อสินค้าบริการ และการกระทำของพนักงาน

ประเภทสุดท้าย ความเสี่ยงที่สามารถประกันภัยได้ เป็นความเสี่ยงที่สามารถถ่ายโอนไปให้ผู้อื่นได้ด้วยการประกันภัย และการที่เราจะทำการประกันภัยนั้นหรือไม่ ต้องประเมินถึงความคุ้มค่าของการประกันภัยด้วย

ความเสี่ยงทุกประเภทที่กล่าวมานั้น เป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นสำหรับทุกองค์กร และไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งความเสี่ยงขององค์กรอาจเกิดได้จาก 2 สาเหตุใหญ่ ๆ คือ ความเสี่ยงที่เกิดจากสภาพแวดล้อมขององค์กร เป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นได้จากหลายด้าน เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจเกิดการเปลี่ยนแปลง อัตราแลกเปลี่ยนเกิดการผันผวน ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยภายนอกองค์กร และความเสี่ยงที่เกิดจากกระบวนการดำเนินงาน เป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานขององค์กร เช่น กระบวนการผลิตไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นจากภายในขององค์กร อย่างไรก็ตาม สาเหตุหรือแหล่งที่มาของความเสี่ยงเหล่านี้ไม่สามารถที่จะบริหารความเสี่ยงเหล่านั้นให้หมดไปได้ แต่ก็ยังมีอีกหลายปัจจัยที่สามารถลดความเสี่ยงไม่ให้เกิดขึ้นได้ โดยการบริหารจัดการความเสี่ยงที่ดี

2.1.3 ปัจจัยที่มีผลต่อความเสี่ยง

ปัจจัยที่มีผลต่อโอกาสและความรุนแรงของการเกิดความเสี่ยงในองค์กรสามารถสรุปแนวทางได้ (นิรภัย, 2551: 29-31) ดังต่อไปนี้

1) ปัจจัยภายในองค์กร

(1) ขนาดขององค์กร องค์กรที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งมีบุคลากรหรือข่ายใหญ่ มีงบประมาณมากรายรับ-รายจ่ายมาก มีผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการมาก ย่อมมีความเสี่ยงต่อความเสียหายสูงกว่าองค์กรที่มีขนาดเล็ก

(2) ความสลับซับซ้อนในการบริหารกิจการ การบริหารกิจการงานที่มีความละเอียดอ่อนสูง มีความยุ่งยาก หรือมีความสลับซับซ้อน ย่อมมีโอกาสเกิดความเสี่ยง ได้มากกว่าการบริหารกิจการงานที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน โดยเฉพาะในเรื่องระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เรื่องระบบการควบคุม กำกับดูแลสาขาหรือเครือข่าย

(3) คุณภาพของระบบควบคุมภายใน ระบบควบคุมภายในที่มีคุณภาพ ย่อมลดโอกาสและระดับความรุนแรงของความเสี่ยงลงได้ แต่ถ้ายังมีกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับให้องค์กรปฏิบัติ หรือกำหนดให้ต้องมีระบบควบคุมภายในที่เข้มงวด เพื่อเป็นหลักประกันหรือบ่งบอกความมีธรรมาภิบาล (Good Governance) มาก โอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงในเรื่องคุณภาพของระบบควบคุมภายในก็จะยิ่งมีมากขึ้นได้ด้วยเช่นกัน

(4) อัตราความเจริญเติบโตขององค์กร องค์กรที่มีอัตราการเจริญเติบโตหรือขยายตัวอย่างรวดเร็ว หรือมีอัตราความเจริญก้าวหน้าแบบก้าวกระโดดนั้น ย่อมนำมา ซึ่งกระบวนการตัดสินใจที่ต้องแข่งขันกับเวลา โอกาสที่จะเสี่ยงต่อความผิดพลาดก็มีได้สูงเช่นกัน

(5) ชีตความสามารถของฝ่ายจัดการ กิจกรรมใดมีผู้บริหารที่หย่อนความสามารถหรือด้อยความสามารถโอกาสที่จะเกิดมีความเสี่ยง ในการบริหารความเสี่ยงจะมีมากได้

(6) การทุจริตทางการบริหาร (Management Fraud) การทุจริตทางการบริหาร เป็น ความเสี่ยงที่จัดได้ว่ามีอันตรายอย่างยิ่งเพราะเกิดขึ้นได้ก็จากการกระทำของผู้บริหารที่ไม่มีความ ซื่อตรงต่อหน้าที่ และความรับผิดชอบของตน การตรวจพบจะทำได้ยากกว่าปกติ มูลค่าความ เสียหายจึงมักจะสูงจะส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดขององค์กรโดยตรง

(7) การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมการควบคุม องค์กรที่มีการเปลี่ยนแปลง สภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อให้เกิดความเสี่ยงที่สำคัญต่อองค์กร การเปลี่ยนแปลง ระบบงาน การเปลี่ยนตัวผู้บริหาร ทำให้นโยบาย ปรัชญาการทำงานเปลี่ยนไป การเปลี่ยนตัว พนักงานที่สำคัญ การเปลี่ยนสถานที่ทำงาน ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นที่มีผลกระทบต่อองค์กร

(8) พนักงานในองค์กรศีลธรรมเสื่อม (Low Morale) การรับพนักงานที่ไม่มีความ ซื่อตรง ศีลธรรมเสื่อมไว้ในองค์กรมีความเสี่ยงต่อความขัดแย้ง แยกแยะความสามัคคี มีการแบ่ง พวก แบ่งกลุ่ม สูญเสียการควบคุม นำมาซึ่งความเสื่อมเสียให้กับองค์กร

2) ปัจจัยภายนอกองค์กร

ปัจจัยภายนอกองค์กรที่ก่อให้เกิดความเสี่ยง ได้แก่ ความเสี่ยงจากภาครัฐ เช่น เสถียรภาพของรัฐบาล การออกกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับที่อาจส่งผลกระทบต่อการทำงาน ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ความเสี่ยงจากลูกค้าหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ภายนอก และความเสี่ยงจากสถานการณ์ต่างๆ เช่น สงคราม แผ่นดินไหว อุทกภัย ไฟไหม้ สภาวะการณ์ของการแข่งขัน ตลาดเงิน ตลาดทุน ฯลฯ

2.1.4 การบริหารจัดการความเสี่ยง

การบริหารความเสี่ยงโดยองค์กรรวม หมายถึง การบริหารปัจจัยและควบคุมกิจกรรมของ องค์กร รวมทั้งกระบวนการปฏิบัติงานต่างๆ โดยต้องพยายามที่จะลดมูลเหตุของแต่ละโอกาสที่ เกิดขึ้นแล้วจะทำให้องค์กรเกิดความเสียหาย การทำให้ระดับความเสี่ยงและขนาดของความ เสียหายที่จะเกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคตให้อยู่ในระดับที่สามารถยอมรับได้ ประเมินได้ ควบคุมได้ และตรวจสอบได้อย่างมีระบบ โดยคำนึงถึงการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรเป็นสิ่ง สำคัญ (กิตติพันธ์, 2552: 34)

กระบวนการบริหารความเสี่ยงขององค์กร ซึ่งมีขั้นตอนต่างๆ ดังนี้ คือ การกำหนด วัตถุประสงค์ การระบุความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยง การศึกษาถึงผลกระทบ การจัดทำ แผนการบริหารความเสี่ยง การรายงานและติดตามผล และการประเมินผลแผนการบริหารความ เสี่ยง และการแก้ไขแผนในการป้องกันความเสี่ยง ซึ่งทั้ง 7 ขั้นตอนในกระบวนการบริหารความ เสี่ยงขององค์กรนั้นมีรายละเอียด (กิตติพันธ์, 2552: 34-37) ดังนี้

(1) การกำหนดวัตถุประสงค์ เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการบริหารความเสี่ยง เพราะ เป็นปัจจัยที่ผู้ทำหน้าที่ในการบริหารความเสี่ยงหรือองค์กร จะต้องทำการกำหนดวัตถุประสงค์

ของการบริหารความเสี่ยง โดยกำหนดถึงความต้องการในการบริหารความเสี่ยง และกำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดการบรรลุในการบริหารความเสี่ยง เช่น องค์กรอาจกำหนดวัตถุประสงค์ในการบริหารความเสี่ยงขององค์กร คือ การแก้ไขความเสี่ยงอันจะเกิดขึ้นจากอัตราแลกเปลี่ยน การเปลี่ยนแปลงของราคาวัตถุดิบ อัตราดอกเบี้ย ฯลฯ และระบุด้วยว่าต้องการที่จะบริหารความเสี่ยงดังกล่าวนั้นจำนวนเท่าใด พร้อมทั้งกำหนดเป้าหมายที่จะต้องการบรรลุขององค์กร

(2) การระบุความเสี่ยง เป็นขั้นตอนที่ 2 ของกระบวนการ เป็นขั้นตอนที่ทำหน้าที่ในการระบุถึงปัจจัยเสี่ยงต่างๆที่อาจเกิดขึ้นต่อองค์กรหรือบริษัท คือ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศที่ไม่แน่นอน การขนส่งสินค้าอาจเกิดอันตราย ลูกค้านำเข้าต่างประเทศอาจผิวดินชำระ ฯลฯ ซึ่งปัจจัยเสี่ยงของแต่ละองค์กรก็จะเกิดความแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทขององค์กร และขนาดขององค์กร เพราะประเภทขององค์กรที่แตกต่างกันจะมีความเสี่ยงในลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น ธุรกิจผู้ผลิตสินค้า ก็จะมีความเสี่ยงแบบหนึ่ง แต่ถ้าเป็นธุรกิจบริการ หรือธุรกิจซื้อขายไปก็จะมีความเสี่ยงที่แตกต่างกันออกไป

(3) การประเมินความเสี่ยง ในขั้นตอนนี้เป็นอีกขั้นตอนที่สำคัญ เพราะการที่บริษัทหรือองค์กรใดๆจะเลือกวิธีใดในการป้องกันความเสี่ยง องค์กรนั้นจะต้องทราบถึงความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นว่าจะมีโอกาสในการเกิดขึ้นเท่าใด เพื่อที่จะได้เลือกใช้เครื่องมือในการป้องกันความเสี่ยงได้ถูกต้อง เพราะวิธีการแต่ละวิธีในการป้องกันความเสี่ยงนั้น มีต้นทุนและวิธีการที่แตกต่างกัน การเลือกวิธีการหรือแนวทางในการป้องกันความเสี่ยงที่ถูกต้องจะทำให้องค์กรเกิดความสมดุล

(4) การศึกษาถึงผลกระทบ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ยากและสำคัญที่สุดของการบริหารความเสี่ยง เพราะองค์กรจะต้องทำการประเมินปัจจัยเสี่ยงที่ละปัจจัย ว่าปัจจัยใดจะมีผลกระทบมากน้อยต่อองค์กรเพียงใด ปัจจัยที่มีผลกระทบมากจะได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน แต่ปัจจัยที่มีผลกระทบน้อยนั้นก็ไม่สามารถละเลยได้เช่นกัน แต่การศึกษาถึงผลกระทบนี้จะทำให้้องค์กรทราบว่าแต่ละปัจจัยเสี่ยงจะมีผลกระทบต่อองค์กรร้ายแรงเพียงใด ผู้บริหารจะนำขั้นตอนนี้ไปใช้ในการประกอบการตัดสินใจ เพราะการบริหารความเสี่ยงนั้นบางครั้งมีต้นทุนที่สูง ถ้าหากนำมาใช้กับความเสี่ยงที่มีผลกระทบต่อองค์กรน้อย อาจเกิดความไม่คุ้มค่ากับการลงมือบริหารความเสี่ยงดังกล่าว

(5) การจัดทำแผนการบริหารความเสี่ยง ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนของการวางแผนในการบริหารความเสี่ยง และการลงมือปฏิบัติในการบริหารความเสี่ยงอย่างแท้จริง เพื่อการบริหารความเสี่ยงอย่างเป็นขั้นตอน องค์กรจะต้องมีการวางแผนการบริหารความเสี่ยงอย่างเป็นระบบ โดยมีการกำหนดถึงแผนการบริหารความเสี่ยงอย่างเป็นขั้นตอน ว่าความเสี่ยงใดจะต้องทำการบริหารก่อนหลัง แต่การบริหารความเสี่ยงนั้นจะไม่สามารถกระทำแต่เพียงอย่างเดียวโดยลำพังหรือการบริหารความเสี่ยงนั้น ไม่สามารถมองปัญหาเพียงแต่ปัญหาเดียวได้ (Silo View) การบริหารความเสี่ยงจึงต้องมองภาพรวมขององค์กร (Portfolio View) และลงมือแก้ไขอย่างพร้อมเพียงกัน แต่อาจกำหนดเป็นขั้นตอนก่อนหลังได้

(6) การรายงานและติดตามผล เป็นการศึกษาถึงผลที่เกิดขึ้นจากการแก้ไขและป้องกันความเสี่ยงต่างๆที่เกิดขึ้นในองค์กร ว่าประสบความสำเร็จในการป้องกันความเสี่ยงเพียงใด และการป้องกันความเสี่ยงนั้นเป็นไปตามแผนหรือไม่

(7) การประเมินผลแผนการบริหารความเสี่ยง และแก้ไขแผนในการป้องกันความเสี่ยง เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ต่อเนื่องจากการรายงานและติดตามผล ว่าแผนที่ได้วางไว้นั้นเป็นไปตามขั้นตอนและประสบความสำเร็จหรือไม่ ถ้าหากการปฏิบัติไม่เป็นไปตามแผนในการป้องกันความเสี่ยง ก็จะต้องมีการปรับแผนใหม่ เพื่อให้รองรับได้กับสถานการณ์จริง

แนวทางในการบริหารความเสี่ยงขององค์กร ทั้ง 7 ขั้นตอนที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น องค์กรจะต้องดำเนินการคือ ไม่ใช่แต่เพียงที่จะประเมินว่าจะมีผลกระทบใดบ้างที่จะมาถึงองค์กร และไม่ใช่แต่เพียงคาดเดาว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นกับองค์กรนั้น แต่ต้องเป็นการคาดการณ์ว่าหากเกิดขึ้นจริงๆ แล้วผลกระทบกับองค์กรจะเป็นอย่างไรบ้าง

เมื่อองค์กรได้ทำการประเมินความเสี่ยงเสร็จสิ้นแล้วนั้น ฝ่ายบริหารความเสี่ยงจะต้องดำเนินการเก็บรวบรวมข้อเสนอแนะจากฝ่ายต่างๆ ตลอดจนผู้บริหารในตำแหน่งต่างๆอย่างครบถ้วน เพื่อการวางแผนและการแก้ไขความเสี่ยงนั้นจะได้เกิดความถูกต้องและตรงประเด็น เพื่อความสะดวกในการประเมินและเลือกแก้ไขปัญหาค่าความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น เพราะความเสี่ยงทุกความเสี่ยงนั้นมีความสำคัญต่อองค์กร ซึ่งไม่อาจจะหลีกเลี่ยงการไม่ประเมินถึงความเสี่ยงชนิดใดชนิดหนึ่งไปได้ แต่ความเสี่ยงทุกชนิดอาจได้รับความสำคัญไม่เท่าเทียมกัน และบางชนิดอาจได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน แต่บางชนิดอาจไม่ได้รับการป้องกันแก้ไขเลย อาจเป็นเพราะการแก้ไขป้องกันความเสี่ยงนั้นอาจไม่คุ้มค่างับความเสียหายที่เกิดขึ้น

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยประเมินผล

2.2.1 ความหมายของการวิจัยประเมินผล

“การประเมินผล” ในความหมายดั้งเดิม หมายถึง กระบวนการที่มุ่งแสวงหาคำตอบสำหรับคำถามที่ว่า นโยบายหรือแผนงานหรือโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ และระดับใด ซึ่งในปัจจุบันการประเมินผลในความหมายนี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการประเมินผลรวบยอด กล่าวอีกนัยหนึ่งการประเมินผลในความหมายนี้คือ “การประเมินผลลัพธ์” ซึ่งเป็นแค่เพียงส่วนเดียวของการประเมินผลในปัจจุบัน

“การวิจัยประเมินผล” (Evaluation Research หรือ Evaluative Research) นอกจากจะหมายถึงการประเมินสภาพแวดล้อม การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ การประเมินผลลัพธ์ และผลกระทบ แล้วยังเป็นการนำระเบียบวิธีวิจัยทางสังคม และพฤติกรรมศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานวิจัยประเมินผลอีกด้วย (ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2529: 7) การวิจัย

ประเมินผลได้อาศัยรูปแบบการวิจัย วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล และเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลจากหลักวิจัยทางสังคมและพฤติกรรมศาสตร์ เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงที่สืบเนื่องจาก นโยบายหรือแผนงานหรือโครงการว่ามีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลกระทบต่อกันหรือไม่ แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงประสงค์หรือไม่เพียงใดและระดับใด

คำจำกัดความของคำว่า วิจัยประเมินผล มีนักวิชาการหลายท่านให้คำจำกัดความไว้ ซึ่งแบ่งประเภทได้ดังนี้

การประเมินผลลัพธ์จากการดำเนินงานเทียบกับวัตถุประสงค์ กลุ่มนักวิชาการที่ให้ความหมายของการวิจัยประเมินผล ในความหมายประเภทนี้ (ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2529: 8-9) มีดังต่อไปนี้

1) Reichen, 1952 ได้ให้คำนิยามของการวิจัยประเมินผลไว้ว่า การวิจัยประเมินผล คือ การวัดผลทั้งที่พึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนา อันสืบเนื่องมาจากการดำเนินงานที่กำลังกระทำอยู่เพื่อมุ่งไปสู่เป้าประสงค์ที่ต้องการ

2) สมาคมสาธารณสุขแห่งอเมริกา (American Public Health Association, 1955: 225-226) ให้ความหมายของการวิจัยประเมินผลว่า คือ กระบวนการในการพิจารณา กำหนดคุณค่า หรือระดับความสำเร็จการบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้แต่ต้น กระบวนการดังกล่าวอย่างน้อยประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้ คือ กำหนดวัตถุประสงค์ ระบุเกณฑ์มาตรฐานสำหรับวัดความสำเร็จ พิจารณาอธิบายถึงระดับความสำเร็จและเสนอแนะสำหรับโครงการต่อไป

3) Myman, 1962 ให้ความหมายของการวิจัยประเมินผลไว้ว่า หมายถึง ขั้นตอนของการแสวงหาความเป็นจริง ซึ่งเป็นผลจากการดำเนินงานทางสังคม ที่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า

4) Suchman, 1967: 31 กล่าวว่า การวิจัยประเมินผล หมายถึง การศึกษาพิจารณา (ไม่ว่าจะมีพื้นฐานจากความคิดเห็น การบันทึก ข้อมูลส่วนตัว หรือข้อมูลที่เป็นกลาง) เกี่ยวกับผลลัพธ์ (ไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือทางลบ หรือข้อมูลที่เป็นกลาง) เกี่ยวกับผลกระทบ (ไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือทางลบ ชั่วคราวหรือถาวร เร่งรัดหรือเฉื่อยชา) ซึ่งเกิดจากกิจกรรมบางประเภท (ไม่ว่าในลักษณะแผนงานหรือโครงการต่อเนื่องหรือเพียงครั้งเดียว) ที่มุ่งให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์หรือเป้าประสงค์ที่ปรารถนา (ไม่ว่าในความพยายามระดับสูง กลางหรือต่ำ ในระยะยาวหรือระยะสั้น ชั่วคราวหรือถาวร เร่งรัดหรือเฉื่อยชา)

การประยุกต์ใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์เพื่อแสวงหาคำตอบ สำหรับกลุ่มนักวิชาการที่ให้ความหมายของการวิจัยประเมินผลในความหมายประเภทนี้ (ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2529: 11-12) มีดังต่อไปนี้

1) Rutman, 1977: 16 ให้ความหมายของการวิจัยประเมินผลว่า หมายถึง การประยุกต์ใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อแสวงหาคำตอบที่น่าเชื่อถือและแม่นยำ โดยมุ่งที่ลักษณะขอบเขตกิจกรรมที่กำหนด ก่อให้เกิดผลที่วัดได้ ภายใต้กระบวนการเหตุและผล

การศึกษาครอบคลุมทั้งผลลัพธ์และผลกระทบตามที่กำหนด ภายใต้วัตถุประสงค์และผลกระทบอื่นๆ ทั้งหมด

2) Rossi & Freeman, 1982 : 20 เห็นว่า การวิจัยประเมินผล คือ การประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยทางสังคมศาสตร์อย่างเป็นระบบ เพื่อประเมินกรอบความคิดรูปแบบการวิจัยประเมินผลการดำเนินงาน และประโยชน์ของแผนงานในทางเข้าแทรกแซงทางสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การวิจัยประเมินผลเกี่ยวข้องกับการใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อวินิจฉัยและปรับปรุง การวางแผน การติดตามผล ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ ของแผนงานที่เกี่ยวกับสาธารณสุข การศึกษา สังคมสงเคราะห์ และงานบริการสาธารณะด้านอื่นๆ

สรุป การวิจัยประเมินผล หมายถึง การวิจัยประยุกต์ ซึ่งได้นำระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมและพฤติกรรมศาสตร์มาประยุกต์ใช้ ประการแรกเพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลระหว่างนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการ (หรือตัวแปรอิสระ) กับผลลัพธ์หรือผลกระทบ (หรือตัวแปรตาม) ทั้งที่พึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนา ประการที่สองเพื่อศึกษาเปรียบเทียบระหว่างผลลัพธ์และผลกระทบที่พึงปรารถนา กับวัตถุประสงค์และเป้าประสงค์ ประการที่สาม เพื่อศึกษาสังเกตรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลลัพธ์และผลกระทบข้างเคียงที่อาจไม่เคยคิดไว้ล่วงหน้ารวมถึงประการที่สี่ เพื่อการติดตามผลและประเมินกระบวนการในขั้นตอนต่างๆ ระหว่างดำเนินการให้เป็นไปตามแนวทางหรือแผนงานที่ได้วางไว้ล่วงหน้า

2.2.2 ประเภทการวิจัยประเมินผล

มีนักวิชาการประเมินผลแบ่งการประเมินผลออกเป็นหลายประเภท ประเภทการประเมินผลที่สำคัญมีดังนี้

2.2.2.1 การวิจัยประเมินผลเบื้องต้นและการวิจัยประเมินผลสรุปรวม (ประชุมเยี่ยมสมบูรณ์, 2529: 73-75)

1) การวิจัยประเมินผลเบื้องต้น เป็นการประเมินความก้าวหน้าของนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการในการมุ่งเข้าสู่วัตถุประสงค์ และเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ขณะที่กำลังดำเนินการอยู่ โดยตอบคำถาม

(1) การดำเนินงานตามนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการเป็นไปตามแผนปฏิบัติการที่วางไว้ตั้งแต่ต้นหรือไม่

(2) ทุกส่วนของนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่

(3) ถ้าบางส่วนของนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหย่อนประสิทธิภาพจะดำเนินการแก้ไขปรับปรุงอย่างไร

2) การวิจัยประเมินผลสรุปรวม เป็นการประเมินสรุปผลเหมือนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการได้เสร็จสิ้นลง โดยตอบคำถาม

(1) นโยบายหรือแผนงานหรือโครงการบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าประสงค์ที่วางไว้หรือไม่

(2) นโยบายหรือแผนงานหรือโครงการได้ก่อให้เกิดผลกระทบที่ไม่มี ความหมายประการใดหรือไม่อย่างไร

(3) นโยบายหรือแผนงานหรือโครงการสามารถตอบสนองความต้องการทั้งหมดของสังคมได้หรือไม่เพียงใด

2.2.2.2 การวิจัยประเมินผลแบบ ซีเอสอี-ยูซีแอลเอ (CSE-UCLA Evaluation)

การวิจัยประเมินผลชนิดนี้ ครอบคลุมการวิจัยประเมินผลทั้งกระบวนการเริ่มตั้งแต่ ขั้นตอนการวางแผนการดำเนินงาน จนกระทั่งเสร็จสิ้นนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการ (ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2529: 75-77) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่1 มุ่งศึกษาเพื่อตอบคำถามว่า อะไร คือ ปัญหาที่ต้องแก้ไขความต้องการของประชาชน ความมุ่งหวังกับความเป็นจริงต่างกันอย่างไร

ขั้นตอนที่2 การศึกษาหาทางเลือกที่ดีที่สุด ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าประสงค์ การพิจารณาความเป็นไปได้ทางทฤษฎีและปฏิบัติการวางแผนเพื่อพัฒนาเป็นนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการ

ขั้นตอนที่3 ศึกษาการดำเนินงาน ว่าเป็นไปตามกระบวนการวิธีปฏิบัติที่กำหนดไว้หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคใด อย่างไร แผนที่วางไว้มีข้อจำกัดใดไม่สามารถปฏิบัติได้

ขั้นตอนที่4 ให้ความสนใจผลลัพธ์ ว่าส่วนใดประสบผลสำเร็จมากหรือน้อยกว่าส่วนอื่นของโครงการ เพื่อตอบคำถามว่า ทำไมนโยบาย/แผนงาน/โครงการ บางส่วนจึงประสบผลสำเร็จ แต่ทำไมส่วนอื่นไม่สำเร็จ

ขั้นตอนที่5 เป็นการศึกษาระสิทธิผลหรือคุณค่า ของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ โดยส่วนรวมว่า สามารถบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ระดับใด

2.2.2.3 การวิจัยประเมินผลแบบเคาน์เทนซ์ (Countenance Evaluation) แบ่ง

การประเมินผลเป็น 3 ระดับ คือ ระยะเวลาก่อนดำเนินการ ระยะเวลาระหว่างการดำเนินการ และระยะเวลาหลังการดำเนินการ (สมบัติ สุวรรณพิทักษ์, 2533 อ้างจาก ยุทธนา วิบุลการ 2533)

1) การประเมินผลก่อนการดำเนินการ (Pre-Evaluation or Ex-Ante Evaluation) เป็นการประเมินที่มีจุดหมาย เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกทำโครงการ ซึ่งมักจะใช้ในการพิจารณาในเรื่อง ดังต่อไปนี้

(1) ความเหมาะสมของการทำโครงการ ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาและวิเคราะห์ ปัญหาและความจำเป็นของการทำโครงการ (Needs Assessment) และการศึกษาความเป็นไปได้

(Feasibility Study) โดยการพิจารณาความเป็นไปได้ทางเทคนิควิชาการ ความพร้อมในด้านบริหารโครงการ ความพร้อมในด้านงบประมาณสนับสนุน เป็นต้น

(2) การวิเคราะห์ผลตอบแทนโครงการ (Rate of Return) ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายและผลกำไร (Cost/Benefit Analysis) การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายกับประสิทธิผล (Cost/Effectiveness Analysis) ซึ่งเป็นการพิจารณาว่า การจัดทำโครงการนั้นจะให้ผลคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่ ซึ่งเป็นการพิจารณาเน้นในเรื่องการวิเคราะห์ Cost – Effectiveness มากกว่า Cost – Benefit เพราะผลตอบแทนของโครงการทางด้านสังคมนั้น วัดออกมาในรูปของหน่วยเงินตราทำได้ยาก

2) การประเมินผลในระหว่างการดำเนินการ (Implementing Evaluation or Processing Evaluation) เป็นการประเมินที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาของการปฏิบัติโครงการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการตรวจสอบว่า การดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดหรือไม่ มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง อันจะได้แก้ไขให้ทันเวลาที่เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การประเมินโครงการในระหว่างการดำเนินงานจึงเป็นหน้าที่ของผู้รับผิดชอบโครงการที่จะต้องหาข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการ บางครั้งอาจจะเรียกการประเมินผลในขั้นนี้ว่า การประเมินเพื่อปรับปรุงหรือการประเมินผลย่อย (Formative Evaluation)

3) การประเมินผลหลังการดำเนินการ (Post-Evaluation หรือ End of Project Evaluation) เป็นการประเมินที่จัดทำขึ้น เมื่อการปฏิบัติงานโครงการได้เสร็จสิ้นลงแล้ว การประเมินในลักษณะนี้ จะเป็นการพิจารณาตอบคำถามในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) เป็นการตรวจสอบดูว่า การดำเนินงานของโครงการสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เพียงใด หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือว่า ทำได้สำเร็จตามที่คาดหวังไว้แค่ไหน ซึ่งเป็นการพิจารณาผลิตผลของโครงการนั่นเอง

(2) เป็นการตรวจสอบดูว่า มีผลพลอยได้อย่างอื่นนอกเหนือจากที่ได้ระบุไว้ในวัตถุประสงค์บ้างหรือไม่ ซึ่งเรียกว่าเป็นการศึกษาผลกระทบของโครงการทั้งทางด้านดีและไม่ดี เช่น ผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ความเชื่อ ค่านิยม และการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน

(3) เป็นการสรุปผลรวมของการดำเนินงานของโครงการ คือ เป็นการมองภาพโดยส่วนรวมว่าวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นเช่นไร ทรัพยากรในโครงการเป็นอย่างไร การดำเนินงานในแต่ละช่วงมีปัญหาอะไร ผลผลิตและผลกระทบของโครงการเป็นอย่างไร การดำเนินงานโครงการนี้ได้ผลเป็นเช่นไร มีความสำเร็จและล้มเหลวแค่ไหน มีปัญหาและอุปสรรคอะไร หากมีการดำเนินงานในช่วงต่อไปมีความจำเป็นจะต้องแก้ไขปรับปรุงในส่วนใด โดยการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้ประเมินไว้แล้วตั้งแต่เริ่มการดำเนินงานโครงการ จนถึงการสิ้นสุดโครงการนั่นเอง บางครั้งอาจจะเรียกการประเมินในลักษณะนี้ว่า เป็นการประเมินผลสรุป (Summative Evaluation)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

สำหรับวิธีดำเนินการวิจัยในบทนี้มีรายละเอียดการนำเสนอประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็น เรื่องวิธีวิเคราะห์ข้อมูลความเสี่ยงการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ส่วนที่สองเป็นการเสนอแบบจำลองที่ใช้ศึกษาและการวัดค่าตัวแปร ต่อมาส่วนที่สามนำเสนอการกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง และส่วนสุดท้ายเป็นการนำเสนอวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและเทคนิคการวิเคราะห์ทางสถิติ

3.1 วิธีวิเคราะห์ข้อมูลความเสี่ยงการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน

การวิเคราะห์ระดับความเสี่ยงการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน โดยใช้เครื่องมือด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่มีชื่อว่าผลรวมปัจจัยภายในเชิงกลยุทธ์ (Internal Strategic Factor Analysis Summary) และผลรวมปัจจัยภายนอกเชิงกลยุทธ์ (External Strategic Factor Analysis Summary) นำมาดัดแปลงประยุกต์ใช้งาน ซึ่งสามารถใช้วิเคราะห์ระดับความเสี่ยงในแต่ละด้านของกลุ่มปัจจัยเสี่ยงจากการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านได้ โดยกระบวนการวิเคราะห์จากเครื่องมือทั้งสองดังกล่าวจะใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และประเมินปัจจัยเสี่ยงโดยประธานกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งมีการคำนวณตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) กำหนดคะแนนระดับความสำคัญต่อปัจจัยเสี่ยง (Important Level, IL_{ij}) โดยกำหนดค่าระดับความสำคัญที่ได้จากการประเมินของประธานกองทุนหมู่บ้านต่อปัจจัยเสี่ยง i ในกองทุนหมู่บ้าน j ซึ่งกำหนดให้

(1) ระดับความสำคัญเป็น '5' หมายความว่า ปัจจัย i มีความสำคัญมากที่สุดต่อความเสี่ยงในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน j และมีคะแนนระดับความสำคัญ $IL_{ij} = 1.0$

(2) ระดับความสำคัญเป็น '4' หมายความว่า ปัจจัย i มีความสำคัญมากต่อความเสี่ยงในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน j และมีคะแนนระดับความสำคัญ $IL_{ij} = 0.8$

(3) ระดับความสำคัญเป็น '3' หมายความว่า ปัจจัย i มีความสำคัญปานกลางต่อความเสี่ยงในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน j และมีคะแนนระดับความสำคัญ $IL_{ij} = 0.6$

(4) ระดับความสำคัญเป็น '2' หมายความว่า ปัจจัย i มีความสำคัญน้อยต่อความเสี่ยงในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน j และมีคะแนนระดับความสำคัญ $IL_{ij} = 0.4$

(5) ระดับความสำคัญเป็น '1' หมายความว่า ปัจจัย i มีความสำคัญน้อยที่สุดต่อความเสี่ยงในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน j และมีคะแนนระดับความสำคัญ $IL_{ij} = 0.2$

2) หาค่าเฉลี่ยคะแนนระดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยเสี่ยง (Mean of Important Level, MIL_i) โดยคำนวณหาจากสูตร

$$MIL_i = \frac{\sum_{j=1}^n IL_{ij}}{m} \dots\dots\dots (1)$$

โดยที่ MIL_i = ค่าเฉลี่ยคะแนนระดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยเสี่ยง i
 IL_{ij} = คะแนนระดับความสำคัญในปัจจัยเสี่ยง i ของกองทุนหมู่บ้าน j
 m = จำนวนกองทุนหมู่บ้าน

3) หาค่าถ่วงน้ำหนักเฉลี่ย (Average Weighted, AW_i) โดยการนำค่าที่ได้จากสมการที่ 1 มาคำนวณจากสูตร

$$AW_i = \frac{MIL_i}{\sum_{i=1}^f MIL_i} \dots\dots\dots (2)$$

โดยที่ AW_i = ค่าถ่วงน้ำหนักเฉลี่ยในแต่ละปัจจัยเสี่ยง i
 MIL_i = ค่าเฉลี่ยคะแนนของระดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยเสี่ยง i
 f = จำนวนปัจจัยเสี่ยง ซึ่งมีค่า เท่ากับ 18 สำหรับปัจจัยเสี่ยงภายใน และสำหรับปัจจัยเสี่ยงภายนอกมีค่า เท่ากับ 9

การกำหนดให้ค่าถ่วงน้ำหนักเฉลี่ยของปัจจัยเสี่ยงภายในกองทุนหมู่บ้านมีผลรวมทั้งหมดเป็น 1 เสมอ เนื่องจาก ค่านิยมส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์มักจะมีอคติทั้งในเรื่องของการรับรู้สิ่งที่ถูกตรวจสอบภายใต้สภาพแวดล้อม และการแปลความหมายสิ่งที่ได้รับรู้เข้าข้างตนเอง ดังนั้นการดำเนินนโยบายเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมอย่างเดียวกัน จึงให้ผลแตกต่างกันไปในแต่ละกองทุนหมู่บ้าน ทำให้คำตอบที่ประชาชนกองทุนหมู่บ้านเลือกมาใช้ในการดำเนินงานมีความแตกต่างกันได้ การให้ระดับความสำคัญของปัจจัยเสี่ยงดังกล่าวก็มีความแตกต่างกันในแต่ละกองทุนหมู่บ้านได้ ฉะนั้น ในการที่จะวัดระดับความสามารถบริหารปัจจัยเสี่ยงของแต่ละกองทุนหมู่บ้านได้ดีนั้น จึงต้องใช้ค่าถ่วงน้ำหนักในการปรับเฉลี่ยให้ได้เกณฑ์ในการวัดปัจจัยที่มีขนาดเท่ากันจากระดับความสำคัญที่ผู้ให้สัมภาษณ์ในแต่ละกองทุนหมู่บ้านให้คะแนนไว้ (Wheelen and Hunger, 2005: 265)

4) หาค่าระดับความสามารถบริหารความเสี่ยงภายใน ถ่วงน้ำหนักในแต่ละปัจจัย i ของกองทุนหมู่บ้าน j (Weighted Internal Level, WIL_{ij}) โดยการนำค่าที่ได้จากสมการที่ 2 มาคำนวณหาจากสูตร

$$WIL_{ij} = AW_i \times IL_{ij} \dots\dots\dots (3)$$

โดยที่ WIL_{ij} = ระดับความสามารถบริหารความเสี่ยงภายในของแต่ละปัจจัย i หลังจากถ่วงน้ำหนักแล้วของกองทุนหมู่บ้าน j
 AW_i = ค่าถ่วงน้ำหนักเฉลี่ยในแต่ละปัจจัย i
 IL_{ij} = ระดับความสามารถบริหารความเสี่ยงภายใน (Internal Level) ที่ได้จากการสัมภาษณ์ประธานกองทุนหมู่บ้าน j ในแต่ละปัจจัย i

โดยกำหนดให้

- (1) ระดับความสามารถเป็น '5' หมายความว่า กองทุนหมู่บ้าน j มีความสามารถบริหารความเสี่ยงเด่นมากที่สุดในปัจจัย i และให้มีคะแนนระดับความสามารถเป็น $IL_{ij} = 5$
 - (2) ระดับความสามารถเป็น '4' หมายความว่า กองทุนหมู่บ้าน j มีความสามารถบริหารความเสี่ยงเด่นมากในปัจจัย i และให้มีคะแนนระดับความสามารถเป็น $IL_{ij} = 4$
 - (3) ระดับความสามารถเป็น '3' หมายความว่า กองทุนหมู่บ้าน j มีความสามารถบริหารความเสี่ยงปานกลางในปัจจัย i และให้มีคะแนนระดับความสามารถเป็น $IL_{ij} = 3$
 - (4) ระดับความสามารถเป็น '2' หมายความว่า กองทุนหมู่บ้าน j มีความสามารถบริหารความเสี่ยงเด่นน้อยในปัจจัย i และให้มีคะแนนระดับความสามารถเป็น $IL_{ij} = 2$
 - (5) ระดับความสามารถเป็น '1' หมายความว่า กองทุนหมู่บ้าน j มีความสามารถบริหารความเสี่ยงเด่นน้อยที่สุดในปัจจัย i และให้มีคะแนนระดับความสามารถเป็น $IL_{ij} = 1$
- 5) หาค่าระดับความสามารถบริหารความเสี่ยงจากปัจจัยภายใน (Internal Risk Factor, IRF_j) โดยนำค่าที่ได้จากสมการที่ 3 มาคำนวณหาจากสูตร

$$IRF_j = \frac{\sum_{i=1}^f WIL_{ij}}{5} \times 100 \dots\dots\dots (4)$$

โดยที่ IRF_j = ค่าร้อยละระดับความสามารถบริหารความเสี่ยงจากปัจจัยภายในของกองทุนหมู่บ้าน j
 WIL_{ij} = ระดับความสามารถในการบริหารความเสี่ยงถ่วงน้ำหนักในแต่ละปัจจัยภายในของกองทุนหมู่บ้าน j
 f = จำนวนปัจจัยเสี่ยงภายใน

6) หาค่าระดับความสามารถบริหารความเสี่ยงภายนอก ถ่วงน้ำหนักในแต่ละปัจจัย i ของกองทุนหมู่บ้าน j (Weighted External Level, WEL_{ij}) โดยทั้งนี้ให้คำนวณหาค่าถ่วงน้ำหนักเฉลี่ยในแต่ละปัจจัยจากค่าระดับความสำคัญเช่นเดียวกับขั้นตอนที่ 1- 3 จากนั้นให้นำค่าดังกล่าวมาคำนวณหาค่าระดับความสามารถการบริหารความเสี่ยงถ่วงน้ำหนักในแต่ละปัจจัยภายนอก โดยมีสูตรดังนี้

$$WEL_{ij} = AW_i \times EL_{ij} \dots\dots\dots (5)$$

- โดยที่ WEL_{ij} = ระดับความสามารถบริหารความเสี่ยงภายนอกของแต่ละปัจจัย i หลังจากถ่วงน้ำหนักแล้วของกองทุนหมู่บ้าน j
- AW_i = ค่าถ่วงน้ำหนักเฉลี่ยในแต่ละปัจจัยเชิงกลยุทธ์ i
- EL_{ij} = ระดับความสามารถบริหารความเสี่ยงภายนอก (External Level) ที่ได้จากการสัมภาษณ์ประธานกองทุนหมู่บ้าน j ในแต่ละปัจจัย i

โดยกำหนดให้

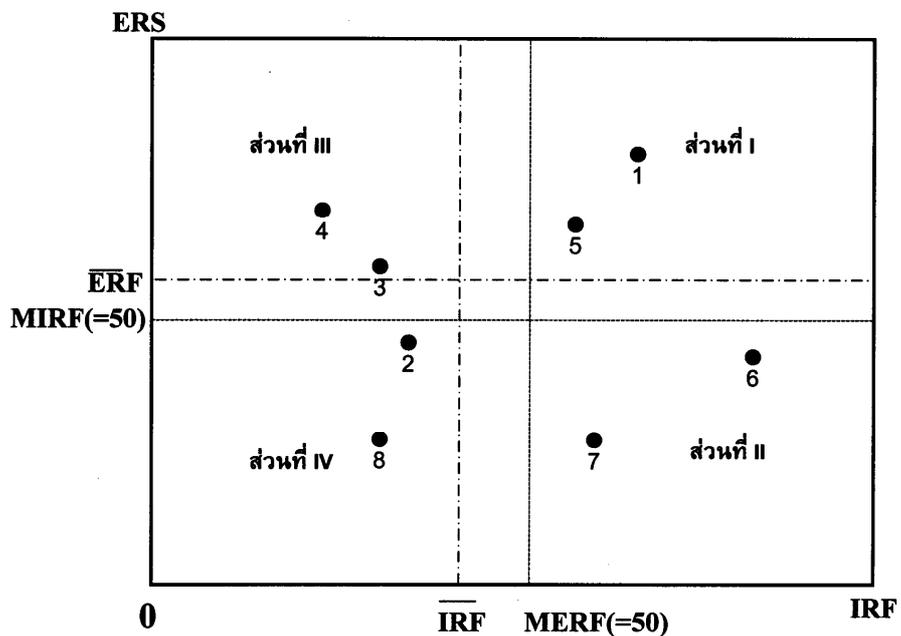
- (1) ระดับความสามารถเป็น '5' หมายความว่า กองทุนหมู่บ้าน j มีความสามารถบริหารความเสี่ยงเด่นมากที่สุดในปัจจัย i และให้มีคะแนนระดับความสามารถเป็น $EL_{ij} = 5$
 - (2) ระดับความสามารถเป็น '4' หมายความว่า กองทุนหมู่บ้าน j มีความสามารถบริหารความเสี่ยงเด่นมากในปัจจัย i และให้มีคะแนนระดับความสามารถเป็น $EL_{ij} = 4$
 - (3) ระดับความสามารถเป็น '3' หมายความว่า กองทุนหมู่บ้าน j มีความสามารถบริหารความเสี่ยงปานกลางในปัจจัย i และให้มีคะแนนระดับความสามารถเป็น $EL_{ij} = 3$
 - (4) ระดับความสามารถเป็น '2' หมายความว่า กองทุนหมู่บ้าน j มีความสามารถบริหารความเสี่ยงเด่นน้อยในปัจจัย i และให้มีคะแนนระดับความสามารถเป็น $EL_{ij} = 2$
 - (5) ระดับความสามารถเป็น '1' หมายความว่า กองทุนหมู่บ้าน j มีความสามารถบริหารความเสี่ยงเด่นน้อยที่สุดในปัจจัย i และให้มีคะแนนระดับความสามารถเป็น $EL_{ij} = 1$
- 7) หาค่าระดับความสามารถบริหารความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอก (External Risk Factor, ERF_j) โดยนำค่าที่ได้จากสมการที่ 5 มาคำนวณหาจากสูตร

$$ERF_j = \frac{\sum_{i=1}^f WEL_{ij}}{5} \times 100 \quad \dots\dots\dots (6)$$

- โดยที่ ERF_j = ค่าร้อยละระดับความสามารถบริหารความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอกของกองทุนหมู่บ้าน j
- WEL_{ij} = ระดับความสามารถในการบริหารความเสี่ยงถ่วงน้ำหนักในแต่ละปัจจัยภายนอกของกองทุนหมู่บ้าน j
- f = จำนวนปัจจัยเสี่ยงภายนอก

8) หาระดับความสามารถบริหารความเสี่ยงของแต่ละกองทุนหมู่บ้าน โดยนำค่า IRF_j และ ERF_j มากำหนดจุดบนแผนภาพ ซึ่งภาพที่ 3.1 แสดงบนพื้นระนาบ ซึ่งถูกแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ I ส่วนที่ II ส่วนที่ III และส่วนที่ IV ซึ่งแต่ละส่วนจะถูกแบ่งด้วยค่าเฉลี่ยของระดับความสามารถการบริหารความเสี่ยงจากปัจจัยภายใน (IRF) และค่าเฉลี่ยระดับความสามารถการบริหารความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอกเชิงกลยุทธ์ (ERF) โดยในแต่ละส่วนของพื้นระนาบประกอบด้วยค่าพิสัยของ IRF_j และ ERF_j ของแต่ละกองทุนหมู่บ้าน j เช่น ในส่วนที่ I

ประกอบด้วยกองทุนหมู่บ้านที่ 1 และกองทุนหมู่บ้านที่ 5 เป็นต้น ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่ากองทุนหมู่บ้านที่ตกอยู่ในส่วนที่ I จะมีความสามารถการบริหารความเสี่ยงได้ดี เพราะมีทั้งความพร้อมในการบริหารความเสี่ยงภายในและภายนอกกองทุน ในขณะที่กองทุนหมู่บ้านในส่วนที่ II จะมีศักยภาพการบริหารความเสี่ยงได้ปานกลาง ซึ่งต้องมีการปรับปรุงการบริหารความเสี่ยงภายนอก ในขณะที่กองทุนหมู่บ้านในส่วนที่ III ซึ่งมีความสามารถการบริหารความเสี่ยงปานกลางเช่นกัน โดยต้องรอการพัฒนาในด้านปัจจัยภายใน ส่วนกองทุนหมู่บ้านในกลุ่มที่ IV ไม่มีความสามารถการบริหารปัจจัยเสี่ยงเลย เนื่องจาก ขาดความพร้อมด้านการบริหารความเสี่ยงทั้งภายในและภายนอกองค์กร

ภาพที่ 3.1 ความสามารถการบริหารความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้าน
ที่มา: ดัดแปลงมาจาก Wheelen and Hunger, 2005.

3.2 แบบจำลองที่ใช้ศึกษาและการวัดค่าตัวแปร

จากกรอบแนวคิดในบทที่ 1 นั้น พบว่ามีตัวแปรที่สำคัญหลายตัวแปร ซึ่งมีผลกระทบต่อความสามารถการบริหารความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้าน ฉะนั้นส่วนหนึ่งของการวิจัยในครั้งนี้ จึงเป็นการวิเคราะห์แบบจำลองความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพื้นฐานของประธานกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ อาชีพหลัก และระดับการศึกษาของประธานกองทุนหมู่บ้าน และตัวแปรอีกกลุ่มหนึ่ง คือ ตัวแปรการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ อัตราดอกเบี้ยของเงินกู้ และจำนวนเงินทุนหมุนเวียนของกองทุน โดยสรุปแล้วกรอบแนวคิดการศึกษาความสามารถการบริหารความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้านนั้น สามารถเขียนแสดงสมการวิเคราะห์ได้ ดังต่อไปนี้

$$Capabil = f(Occup, Educa, Fund_mil, Fund_tot)$$

โดยกำหนดให้

- Capabil* = ความสามารถบริหารความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้าน เป็นตัวแปรตามที่ถูกคำนวณตัวเลขและจัดกลุ่มเป็น 4 กลุ่ม ดังภาพที่ 2.1 โดยกำหนดให้ ความสามารถบริหารความเสี่ยง คือสินทรัพย์ในกลุ่มที่ 1 ส่วนกลุ่มอื่น ๆ ที่เหลือเป็นกองทุนหมู่บ้านที่ไม่มีความสามารถบริหารความเสี่ยง (ในที่นี้กำหนดให้ *Capability* = 1 หมายถึง กองทุนหมู่บ้านที่มีความสามารถบริหารความเสี่ยง ถ้าเป็นกองทุนหมู่บ้านที่ไม่มีความสามารถบริหารความเสี่ยง กำหนดค่า *Capability* = 0)
- Occup* = อาชีพหลักของประธานกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย 2 ลักษณะ ได้แก่ อาชีพที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจโดยตรง เช่น อาชีพค้าขายหรือทำธุรกิจส่วนตัวหรือลูกจ้างเอกชน และอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจโดยตรง ได้แก่ เกษตรกรรม การประมง ข้าราชการ พนักงานของรัฐ และกลุ่มที่ว่างงาน เป็นต้น (กำหนดให้ *Occup* = 1 หมายถึง ประธานกองทุนหมู่บ้านมีอาชีพหลักเกี่ยวข้องกับการค้าและธุรกิจ ถ้ามีอาชีพอื่น ๆ กำหนดค่า *Occup* = 0)
- Educa* = ระดับการศึกษาของประธานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง วัดค่าเป็นจำนวนปีที่เรียนในระบบการศึกษา เช่น จบประถมศึกษา จำนวนปีที่เรียนในระบบการศึกษา เท่ากับ 6 ปี หรือจบปริญญาตรี จำนวนปีที่เรียนในระบบการศึกษา เท่ากับ 14 ปี เป็นต้น
- Fund_mil* = อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่กองทุนหมู่บ้านคิดกับสมาชิกที่กู้เงินกองทุน วัดค่าเป็นร้อยละต่อปี
- Fund_tot* = จำนวนเงินทุนหมุนเวียนทั้งหมดทุกบัญชีของกองทุนหมู่บ้านในรอบปี วัดค่าเป็นหมื่นบาทต่อปี

3.3 การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

3.3.1 การรวบรวมและจัดทำข้อมูลเบื้องต้นต่าง ๆ

การวิจัยนี้ส่วนหนึ่งเป็นการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลสำคัญเบื้องต้นมาจากสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เพื่อให้ทราบภาพรวมการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน สำหรับข้อมูลที่เป็นส่วนหลักของการวิจัยนี้คือ การวิจัยแบบสำรวจ (Survey research) เพื่อหาข้อมูลเชิงลึก และข้อเท็จจริงต่าง ๆ โดยการสุ่มตัวอย่างจากประชากรเป้าหมาย

ที่กำหนดไว้ ซึ่งในส่วนนี้จะกล่าวถึงรายละเอียดในหัวข้อต่าง ๆ ได้แก่ พื้นที่ที่ศึกษา การกำหนด ตัวอย่าง และการออกแบบวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ศึกษาภาพรวม รายชื่อและที่อยู่ของกองทุนหมู่บ้านนั้น จะเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารต่าง ๆ ของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และจากหน่วยงานรัฐเกี่ยวข้องต่าง ๆ เช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3.3.2 พื้นที่และประชากรเป้าหมายที่ศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้เลือกพื้นที่ และประชากรเป้าหมายใน 4 ภูมิภาคหลักของประเทศไทย ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่ประกอบด้วยจังหวัดต่าง ๆ จำนวน 76 จังหวัด ซึ่งมีประชากรเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการกองทุนหมู่บ้านในหลายกลุ่มอาชีพ และมีความแตกต่างในด้านโอกาสทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาปัจจัยเสี่ยงต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งมีบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายกลุ่ม กลุ่มที่ 1 เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงและสามารถตอบผลการประเมินความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้านได้ชัดเจน คือ ประธานกองทุนหมู่บ้าน ส่วนกลุ่มที่ 2 คือผู้ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและให้ข้อมูลสนับสนุน ได้แก่ อนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานระดับจังหวัด อนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานระดับอำเภอ กรรมการกองทุนหมู่บ้าน และสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น

การวิจัยนี้สามารถทำกรอบตัวอย่าง (Sample Frame) ที่ประกอบด้วยบัญชีรายชื่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งเป็นหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) โดยสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในกองทุนหมู่บ้านที่จะสุ่มมาศึกษาได้ เนื่องจากทราบพื้นที่และประชากรเป้าหมายค่อนข้างชัดเจน ดังนั้นเทคนิคการสุ่มตัวอย่างในครั้งนี้จึงได้กำหนดแบบแผนการสุ่มตัวอย่าง และการจัดสรรขนาดตัวอย่างชนิดที่ทราบโอกาสหรือความน่าจะเป็นที่แต่ละหน่วยถูกเลือกขึ้นมาเป็นตัวอย่างในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

3.3.3 ขนาดตัวอย่าง และการสุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่างสำหรับการสัมภาษณ์ของตัวอย่างกลุ่มที่ 1 และตัวอย่างกลุ่มที่ 2 นี้ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) ซึ่งมีวิธีการสุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิจัยนี้กำหนดจังหวัดเป้าหมาย ซึ่งมีประชากรเป้าหมายทั้งสองกลุ่มดังกล่าว โดยพิจารณาจากจังหวัดที่มีเศรษฐกิจสูงสุดและจังหวัดที่มีเศรษฐกิจต่ำสุดในแต่ละภูมิภาค จึงทำ

ให้ได้กองทุนหมู่บ้านที่มีความแตกต่างกันไปตามภาวะเศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่ จากข้อมูลหลักที่เก็บรวบรวมสำหรับการสุ่มตัวอย่างในขั้นนี้ คือ GRP, GPP, PER CAPITA AT CURRENT MARKET PRICES AND POPULATION IN THE YEAR 2008p จากเว็บไซต์ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ใช้สำหรับการสุ่มเลือกจังหวัดเป้าหมายใน 4 ภูมิภาคของไทย

ฉะนั้นการสุ่มตัวอย่างขั้นที่ 1 คือสุ่มจังหวัดที่มีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดปีพ.ศ. 2552 (GPP 2009p) ซึ่งเป็นดัชนีบ่งบอกสภาวะเศรษฐกิจของจังหวัดได้อย่างหนึ่ง จึงเลือกจังหวัดที่มีค่า GPP สูงสุดและเลือกจังหวัดที่มีค่า GPP ต่ำสุดมาเป็นตัวแทนในแต่ละภูมิภาค โดยไม่รวมกรุงเทพมหานคร จึงได้จังหวัดเป้าหมายจำนวนรวม 8 จังหวัด (ตารางที่ 3.1) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 รายชื่อจังหวัดที่มีเศรษฐกิจ/GPP สูงสุด และต่ำสุด ปี พ.ศ. 2552

ภูมิภาค	จังหวัดที่มีเศรษฐกิจ/GPP	
	สูงสุด	ต่ำสุด
ภาคเหนือ	เชียงใหม่	แม่ฮ่องสอน
ภาคกลาง	สมุทรปราการ	สมุทรสงคราม
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	นครราชสีมา	อำนาจเจริญ
ภาคใต้	สงขลา	ระนอง

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553

ขั้นที่ 2 เมื่อได้จังหวัดเป้าหมายที่ครอบคลุมทุกภูมิภาคแล้ว ในแต่ละจังหวัดได้เลือกอำเภอเมืองเป็นหลัก และเลือกอำเภอนอกเมืองอีก 1 อำเภอเป็นตัวแทนด้วยการสุ่มแบบเจาะจง คิดเป็นจำนวนอำเภอเป้าหมายทั้งสิ้น 16 อำเภอ ในส่วนการดำเนินการเก็บข้อมูลในพื้นที่ ทีมนักวิจัยแต่ละทีมจะประสานงานกับทางสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยสาขาที่จังหวัดเป้าหมายอยู่ในความรับผิดชอบ ได้แก่ สาขาเชียงใหม่ สาขานครราชสีมา สาขาอุบลราชธานี สาขาสุราษฎร์ธานี สาขาสงขลา สาขาชลบุรี และสาขาราชบุรี รวมทั้งสิ้น 7 สาขา

ขั้นที่ 3 สำหรับการเลือกแต่ละกองทุนหมู่บ้านในแต่ละอำเภอเป้าหมายเป็นตัวแทน โดยกำหนดโควตาจำนวนกองทุนหมู่บ้านตัวอย่างไว้ จังหวัดละ 10 กองทุนหมู่บ้าน เป็นกองทุนหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง 5 กองทุนและกองทุนหมู่บ้านนอกเขตเมือง 5 กองทุน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยการจับฉลากตามรายชื่อกองทุนหมู่บ้านที่สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเก็บรวบรวมไว้แล้ว ดังนั้นกองทุนหมู่บ้านตัวอย่างจึงมีจำนวนทั้งสิ้น 80 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 0.1 ของจำนวนกองทุนหมู่บ้านทั้งหมด (ตัวเลขฐานข้อมูลของสทบ. มีจำนวน 78,517 กองทุน)

ขั้นที่ 4 สำหรับการเลือกแต่ละหน่วยตัวอย่างเป็นตัวแทนเพื่อการสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถาม ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ตามรายชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้าน ตามที่ได้กำหนดไว้แล้ว โดยกำหนดจำนวนผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ในแต่ละกองทุนหมู่บ้านแบ่งออกเป็นประเภทกองทุนหมู่บ้าน 1 ราย กรรมการ 4 ราย และสมาชิก 10 ราย รวมเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านแห่งละ 15 ราย ตารางที่ 3.2 แสดงรายละเอียดจำนวนตัวอย่างผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ในกองทุนหมู่บ้านสำหรับหนึ่งจังหวัดเป้าหมาย ดังนี้

ตารางที่ 3.2 จำนวนตัวอย่างผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ในกองทุนหมู่บ้านสำหรับหนึ่งจังหวัดเป้าหมาย

อำเภอ	ประธาน กองทุน	กรรมการ	สมาชิก	รวมทั้งสิ้น
เมือง	5	20	50	75
นอกเมือง	5	20	50	75
รวม	10	40	100	150

โดยสรุป จำนวนตัวอย่างที่ใช้ศึกษาครั้งนี้ เป็นการสุ่มตัวอย่างในกลุ่มที่ 1 คือจำนวนกองทุนหมู่บ้าน คิดเป็นจำนวนทั้งสิ้น 80 กองทุน โดยมีประธานกองทุนเป็นตัวแทนในการประเมินปัจจัยเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้าน จึงเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวนทั้งสิ้น 80 ตัวอย่าง

ส่วนตัวอย่างกลุ่มที่ 2 ประกอบด้วยผู้ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านโดยตรง ได้แก่ กรรมการกองทุนหมู่บ้าน และสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ส่วนกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านโดยอ้อม ได้แก่ อนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานระดับจังหวัด อนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานระดับอำเภอ โดยสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญให้ครบตามจำนวนที่ระบุไว้

โดยจำนวนกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ถูกสุ่มเลือกนี้ คิดเป็นจำนวนทั้งสิ้น 320 ราย และ 800 ราย ตามลำดับ ในส่วนของอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานระดับจังหวัด จะเลือกสุ่มแบบเจาะจงมาจังหวัดละ 1 ราย รวมทั้งสิ้น 8 ราย และสุ่มเลือกอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานระดับอำเภอแบบเจาะจงมาอำเภอละ 1 ราย รวมทั้งสิ้น 16 ราย ดังนั้น ขนาดตัวอย่างที่ใช้ศึกษานี้ คิดเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 1,224 ราย

3.3.4 การออกแบบวิจัย

เพื่อให้ทราบการประเมินผลปัจจัยเสี่ยงต่อการบริหารกองทุนหมู่บ้านและแนวทางการพัฒนากองทุนให้ยั่งยืน ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จะทำการสำรวจข้อมูลภาคสนามด้วยแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเป็นหลัก ผลจากการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ และเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทำให้ได้แนวความคิดหลักในการร่างแบบสอบถามเป็น 2 ชุด

แบบสอบถามชุดที่ 1 (เครื่องมือวิจัย ชุดที่1) มีคำถามแบ่งเป็น 6 ส่วนด้วยกัน (ภาคผนวก ข) ได้แก่ ส่วนที่หนึ่งครอบคลุมถึงลักษณะทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่สองเป็นคำถามในเรื่องการประเมินปัจจัยเสี่ยงจากอิทธิพลภายนอกกองทุนหมู่บ้าน ส่วนที่สามเป็นคำถามเกี่ยวกับการประเมินปัจจัยเสี่ยงจากอิทธิพลภายในกองทุนหมู่บ้าน ส่วนที่สี่เป็นคำถามในเรื่องการค้นหาและตัดชี้ความเสี่ยงในกระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ส่วนที่ห้าเป็นคำถามแสดงความคิดเห็นด้านผลกระทบของกองทุนหมู่บ้าน และส่วนที่หกเป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค การสนับสนุน และความช่วยเหลือที่ต้องการ ตลอดจนข้อเสนอแนะต่อการพัฒนากองทุนหมู่บ้าน

แบบสอบถามชุดที่ 2 (เครื่องมือวิจัย ชุดที่2) มีคำถามแบ่งเป็น 4 ส่วนด้วยกัน (ภาคผนวก ข) ได้แก่ ส่วนที่หนึ่งเป็นคำถามถึงลักษณะทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่สองเป็นคำถามในเรื่องการค้นหาและตัดชี้ความเสี่ยงในกระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ส่วนที่สามเป็นคำถามแสดงความคิดเห็นด้านผลกระทบของกองทุนหมู่บ้าน และส่วนที่สี่เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค การสนับสนุน และความช่วยเหลือที่ต้องการ ตลอดจนข้อเสนอแนะต่อการพัฒนากองทุนหมู่บ้าน

ในการตั้งคำถามคำถามต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลจะสะท้อนความคิดเห็นในเชิงบวก (Positive Question) โดยคำถามแต่ละข้อ ให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ ซึ่งเป็นการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น (Interval Scale) โดยกำหนดให้ ระดับ 1 หมายถึงมากที่สุด (เห็นด้วยมากที่สุด) ระดับ 2 หมายถึง มาก (เห็นด้วยมาก) ระดับ 3 หมายถึงปานกลาง (ไม่แน่ใจ) ระดับ 4 หมายถึง น้อย (เห็นด้วยน้อย) และระดับ 5 หมายถึงน้อยที่สุด (เห็นด้วยน้อยที่สุด) โดยแบ่งระดับการแปลผลออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

คะแนน 5 ระดับ	คะแนน 3 ระดับ	ระดับเกณฑ์
1.00-1.80	1.00-1.40	ไม่ดีเลย
1.81-2.60	1.41-1.80	ไม่ดี
2.61-3.40	1.81-2.20	ปานกลาง
3.41-4.20	2.21-2.60	ดี
4.21-5.00	2.61-3.00	ดีมาก

3.4 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและเทคนิคทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ เพื่อสรุปผลการดำเนินงาน และวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยง ต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน มีวิธีการวิเคราะห์ประกอบด้วย

1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นจากการสำรวจด้วยเครื่องมือวิจัย โดยนำเสนอผลการติดตาม ตรวจสอบ ข้อมูลส่วนบุคคล เป็นต้น โดยใช้สถิติอย่างง่าย ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และภาพกราฟแบบต่าง ๆ

2) การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์หลายตัวแปร (Multivariate Analysis) มีวิธีการดังนี้

(1) การวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัย (Factor Analysis) ประกอบด้วยสมการวิเคราะห์ ซึ่งจะนำไปสู่การจัดกลุ่มปัจจัยชีวิตด้านการค้นหาและคัดชี้ความเสี่ยงต่าง ๆ และด้านผลกระทบของกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น

(2) การถดถอยโลจิสติก (Binary logistic regression) โดยใช้ข้อมูลตัดขวาง (Cross-section Data) ซึ่งได้จากการนำข้อมูลการวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัย (Factor Analysis) มาวิเคราะห์หากกลุ่มปัจจัยชีวิต ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดระดับความเสี่ยงของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งทำให้ทราบน้ำหนักของดัชนีที่บ่งชี้ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนา หรือกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลมากยิ่งขึ้น

สำหรับสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดดังกล่าว ได้แก่ สถิติพรรณนาหรือสถิติเบื้องต้น (Descriptive statistics) ซึ่งใช้สรุปบรรยายคุณสมบัติที่ละคุณสมบัติ (ตัวแปร) ทุกตัวแปรตามกรอบแนวคิดที่วางไว้ โดยนำเสนอการกระจายจำนวนในแต่ละกลุ่มความถี่ (Frequency) และการกระจายอัตราส่วนร้อยละ สำหรับตัวแปรประเภทกลุ่มและประเภทอันดับ ส่วนตัวแปรประเภทช่วงและประเภทอัตราส่วน สามารถใช้สถิติต่างๆ ได้มาก เช่น ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

สำหรับการศึกษาวิจัยเพื่อการทำนายผลความสามารถบริหารความเสี่ยงนั้นอยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์แบบจำลองความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยจะต้องอาศัยเทคนิคการวิเคราะห์สถิติเชิงคุณภาพ (Qualitative statistical techniques) ซึ่งเลือกใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการถดถอยโลจิสติก (Binary logistic regression) เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้กำหนดให้ตัวแปรตามคือความสามารถในการบริหารความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นตัวแปรกลุ่ม มี 2 กลุ่มย่อย คือ กองทุนหมู่บ้านที่มีความสามารถบริหารความเสี่ยง และอีกกลุ่มหนึ่ง คือ กองทุนหมู่บ้านที่ไม่มีความสามารถบริหารความเสี่ยง

ลักษณะของแบบจำลองถดถอยโลจิสติกทั่วไป (สุชาติ, 2548) สามารถเขียนได้ดังนี้

$$\text{Log} \left(\frac{P \text{ (มีลักษณะอย่างหนึ่ง)}}{1-P \text{ (ไม่มีลักษณะอย่างนั้น)}} \right) = B_0 + B_1X_1 + \dots + B_pX_p$$

โดยที่ B_0 คือจุดตัด และ B_1 ถึง B_p คือค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยโลจิสติก และ X_1 ถึง X_p เป็นตัวแปรอิสระ ค่าของปริมาณที่อยู่ทางด้านซ้ายมือของเครื่องหมายเท่ากับ (=) คือ ค่าลอจิท ซึ่ง เป็นค่าลอการิทึมธรรมชาติ (Natural logarithm) และอัตราส่วน (Odd ratio) ที่จะมีเหตุการณ์ (ลักษณะอย่างนั้น) เกิดขึ้น ซึ่งอาจเรียกสั้น ๆ ว่า อัตราส่วนโอกาสอุบัติการณ์

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาในบทนี้ได้แบ่งออกเป็นหัวข้อหลักได้ 4 ส่วน กล่าวคือ ส่วนแรกเป็นผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในส่วนที่ 2 กล่าวถึงปัจจัยเสี่ยงและความสามารถในการบริหารความเสี่ยง ต่อมาเป็นส่วนที่ 3 ซึ่งเป็นผลการวิเคราะห์ตัวแปรที่มีผลต่อความสามารถบริหารความเสี่ยง และส่วนสุดท้ายเป็นปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

4.1 ผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การประเมินผลสำเร็จของการมีกองทุนหมู่บ้านจากความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านที่เป็นตัวอย่างครั้งนี้ ได้แก่ ประธาน กรรมการ สมาชิก อนุกรรมการ และประธานเครือข่าย คิดเป็นจำนวนรวม 1,235 ตัวอย่าง ซึ่งสามารถดำเนินการได้ ดังต่อไปนี้

1) การจัดกลุ่มองค์ประกอบของปัจจัยชีวิตการดำเนินงานกองทุน

การจัดปัจจัยชีวิต ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยที่กำหนดไว้ตามกรอบแนวคิดเดิม ได้แก่ ปัจจัยด้านสมาชิก ด้านชุมชน และด้านเศรษฐกิจ โดยผลการประเมินปัจจัยชีวิตในด้านต่างๆ นี้ ได้มาจากการประมวลความคิดเห็นของทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านดังกล่าว โดยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัยเป็นเครื่องมือที่สามารถใช้ในการจัดกลุ่มประเด็นชีวิตต่างๆ เข้าเป็นปัจจัยชีวิตหลัก ๆ โดยที่ตัวแปรหรือประเด็นชีวิตที่อยู่ในปัจจัยชีวิตเดียวกันสามารถอธิบายความแปรปรวน (Variance) ของข้อมูลดีกว่าของปัจจัยชีวิตอื่นๆ

สำหรับวิธีการจัดกลุ่มประเด็นตัวชีวิตให้เป็นปัจจัยชีวิตหลัก ใช้ค่าสถิติที่เรียกว่า Eigenvalue และค่า Factor Loading ของปัจจัยชีวิตต่างๆ หลังจากทำการหมุนแกนด้วยวิธี Orthogonal Rotation โดยวิธีการ Varimax ซึ่งได้ผลลัพธ์จากการจัดปัจจัยในครั้งนี้ ได้แสดงไว้ในตารางที่ 4.1 ซึ่งทำให้สามารถแบ่งปัจจัยชีวิตต่าง ๆ ออกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ด้านสังคมและชุมชน และด้านเศรษฐกิจของสมาชิก

ปัจจัยชีวิตในแต่ละด้านดังกล่าวนั้นประกอบด้วยตัวแปรหรือประเด็นชีวิตย่อย โดยที่ชื่อของปัจจัยชีวิตในแต่ละด้าน พยายามให้ครอบคลุมประเด็นย่อยที่จับกลุ่มกันเป็นปัจจัยชีวิตนั้นๆ ส่วนหนึ่งเป็นการตั้งชื่อกลุ่มปัจจัยโดยอิงอยู่กับกรอบแนวคิด และทฤษฎี หลังจากจัดประเด็นชีวิตต่าง ๆ เข้าเป็นปัจจัยชีวิตในแต่ละด้านเรียบร้อยแล้ว ทำให้สามารถค้นหาผลการประเมินตามแต่ละปัจจัยชีวิตในแต่ละด้านได้ โดยคำนวณคะแนนผลการประเมินความเห็นที่มีต่อปัจจัยชีวิตที่ระบุไว้ข้างต้น ดังจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

ตารางที่ 4.1 การจัดกลุ่มองค์ประกอบของปัจจัยชีวิต สำหรับการประเมินผลสำเร็จของการมีกองทุนหมู่บ้าน ด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัย

n=1,222

ปัจจัยที่	ปัจจัยชีวิต	Factor Loading	Eigenvalue		
			รวม	% ความแปรปรวน	% สะสม
ปัจจัย 1	ด้านสังคมและชุมชน		2.823	28.234	28.234
	คนในกลุ่มสมาชิกเกิดความสามัคคีกัน	0.815			
	สร้างสังคมอยู่ดี มีสุข และเอื้ออาทรกัน	0.781			
	ทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมตามหลักประชาธิปไตย	0.754			
	สมาชิกมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้	0.577			
	สมาชิกมีการเรียนรู้ในการจัดการเงินกู้	0.517			
	สมาชิกนำเงินไปใช้ในการลงทุนทำมาหากิน	0.458			
ปัจจัย 2	ด้านเศรษฐกิจของสมาชิก		2.584	25.837	54.071
	สมาชิกมีเงินหมุนเวียนใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน	0.843			
	สมาชิกมีหนี้สินลดลงจากเดิมที่เป็นอยู่	0.839			
	สมาชิกมีความสามารถในการออมเงินได้	0.576			
	สมาชิกสร้างรายได้เพิ่มขึ้นหลังจากได้รับเงินกู้	0.544			

2) ผลการประเมินจำแนกตามแต่ละปัจจัยชีวิต

การประเมินผลดำเนินงานของโครงการจากผู้ตอบแบบสอบถามในปัจจัยชีวิตทั้ง 2 ด้าน ซึ่งได้ผลการประเมิน พบว่า โดยภาพรวมผลการประเมินการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านอยู่ในเกณฑ์ดี มีคะแนนผลประเมินอยู่ที่ระดับ 2.56 เมื่อพิจารณาจำแนกตามปัจจัยชีวิตในแต่ละด้าน ด้านที่มีผลประเมินอยู่ในเกณฑ์ดีมาก คือ ผลการดำเนินงานด้านสังคมและชุมชน ซึ่งมีคะแนนผลประเมินที่ 2.73 รองลงมาคือ ผลการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจ (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 ผลการประเมินการดำเนินโครงการในปัจจัยชีวิตทั้ง 2 ด้าน หลังจัดปัจจัยชีวิตแล้ว

n=1,231

ปัจจัยชีวิต	คะแนนเฉลี่ย	ผลประเมิน
1. ด้านสังคมและชุมชน	2.73	ดีมาก
2. ด้านเศรษฐกิจของสมาชิก	2.38	ดี
รวมทุกด้าน	2.56	ดี

จากผลการประเมินดังกล่าวในแต่ละด้าน ในส่วนต่อไปจึงทำการศึกษาผลประเมินในประเด็นชีวิตในแต่ละปัจจัยชีวิตในแต่ละด้านเพิ่มเติม เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุหรือปัจจัยที่สนับสนุนหรือหักล้างผลประเมินปัจจัยชีวิตให้มีคะแนนในเกณฑ์ดังกล่าว ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ผลการประเมินในระดับภาพรวมของปัจจัยชีวิตด้านสังคมและชุมชน โดยใช้เกณฑ์ของ Likert Scale และทดสอบด้วย One-sample t-test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่าด้านนโยบาย แผนงาน และการฝึกอบรมโดยภาพรวมแล้วอยู่ในเกณฑ์ดีมาก มีคะแนนผลประเมินที่ระดับ 2.73 และเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นชีวิตพบว่า ประเด็นชีวิตทุกประเด็นมีคะแนนผลประเมินอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ยกเว้นปัจจัยชีวิตด้านสมาชิกมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ และสมาชิกมีการเรียนรู้ในการจัดการเงินกู้ ซึ่งมีผลการประเมินในระดับดี โดยสามารถเรียงตามลำดับผลการประเมินได้ ดังนี้ (ตารางที่ 4.3)

- (1) ทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมตามหลักประชาธิปไตย มีคะแนนผลประเมินที่ระดับ 2.83
- (2) สร้างสังคมอยู่ดี มีสุข และเอื้ออาทรกัน มีคะแนนผลประเมินที่ระดับ 2.82
- (3) คนในกลุ่มสมาชิกเกิดความสามัคคีกัน มีคะแนนผลประเมินที่ระดับ 2.76
- (4) สมาชิกนำเงินไปใช้สร้างอาชีพ / ทำมาหากิน มีคะแนนผลประเมินที่ระดับ 2.74
- (5) สมาชิกมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ มีคะแนนผลประเมินที่ระดับ 2.60
- (6) สมาชิกมีการเรียนรู้ในการจัดการเงินกู้ มีคะแนนผลประเมินที่ระดับ 2.45

นอกจากนี้ พบว่า ประเด็นชีวิตทุกประเด็นมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สรุปได้ว่า คะแนนเฉลี่ยในประเด็นต่าง ๆ ทั้ง 6 ประเด็นดังกล่าว มีค่าเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 2.20 คะแนน โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยที่มากกว่า

ผลการประเมินในระดับภาพรวมของปัจจัยชีวิตด้านเศรษฐกิจของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน โดยใช้เกณฑ์ของ Likert Scale และทดสอบด้วย One - sample t - test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 พบว่า โดยภาพรวมแล้วด้านเศรษฐกิจของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านอยู่ในเกณฑ์ดี มีคะแนนผลการประเมินที่ระดับ 2.38 โดยเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นชีวิต พบว่า ประเด็นชีวิตทุกประเด็นมีคะแนนผลประเมินอยู่ในเกณฑ์ดี ยกเว้นประเด็นสมาชิกมีหนี้สินลดลงจากเดิมที่เป็นอยู่ ซึ่งมีผลการประเมินในระดับปานกลาง โดยสามารถเรียงตามลำดับผลการประเมินได้ ดังนี้ (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.3 ผลการประเมินปัจจัยชีวิตด้านสังคมและชุมชน

n=1,235

ปัจจัยชีวิต	ระดับความคิดเห็น: ร้อยละ			Mean	Test Value = 2.20	
	น้อย	ปานกลาง	มาก		t	ผลประเมิน
คนในกลุ่มสมาชิกเกิดความสามัคคี	3.64	16.76	79.60	2.76	38.882**	ดีมาก
สร้างสังคมอยู่ดี มีสุข และเอื้ออาทร	1.87	13.95	84.18	2.82	51.154**	ดีมาก
ทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมตามหลักประชาธิปไตย	1.62	13.28	85.10	2.83	54.040**	ดีมาก
สมาชิกมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้	2.84	31.22	65.94	2.60	28.109**	ดี
สมาชิกมีการเรียนรู้ในการจัดการเงินกู้	5.59	29.72	64.70	2.45	23.109**	ดี
สมาชิกรำเงินไปใช้สร้างอาชีพ / ทำมาหากิน	1.78	22.01	76.21	2.74	40.248**	ดีมาก
ด้านสังคมและชุมชน				2.73	53.761**	ดีมาก

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หรือ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

ตารางที่ 4.4 ผลการประเมินปัจจัยชีวิตด้านเศรษฐกิจของสมาชิก

n=1,235

รายการ	ระดับความคิดเห็น			Mean	Test Value = 2.20	
	น้อย	ปานกลาง	มาก		t	ผลประเมิน
สมาชิกมีเงินหมุนเวียนใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน	6.40	33.77	59.84	2.53	19.139**	ดี
สมาชิกมีหนี้สินลดลงจากเดิมที่เป็นอยู่	33.93	28.25	37.82	2.04	-6.677**	ปานกลาง
สมาชิกมีความสามารถในการออมเงินได้	8.35	34.23	57.42	2.49	15.800**	ดี
สมาชิกสร้างรายได้เพิ่มขึ้นหลังจากได้รับเงินกู้	3.16	48.34	48.50	2.59	15.945**	ดี
ด้านเศรษฐกิจของสมาชิก				2.38	19.669**	ดี

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หรือ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

- (1) สมาชิกสร้างรายได้เพิ่มขึ้นหลังจากได้รับเงินกู้ มีคะแนนผลประโยชน์ที่ระดับ 2.59
- (2) สมาชิกมีเงินหมุนเวียนใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน มีคะแนนผลประโยชน์ที่ระดับ 2.53
- (3) สมาชิกมีความสามารถในการออมเงินได้ มีคะแนนผลประโยชน์ที่ระดับ 2.49
- (4) สมาชิกมีหนี้สินลดลงจากเดิมที่เป็นอยู่ มีคะแนนผลประโยชน์ที่ระดับ 2.04

นอกจากนี้ พบว่า ประเด็นชีวิตทุกประเด็นมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สรุปได้ว่า คะแนนเฉลี่ยในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ สมาชิกสร้างรายได้เพิ่มขึ้นหลังจากได้รับเงินกู้ สมาชิกมีเงินหมุนเวียนใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และสมาชิกมีความสามารถในการออมเงินได้ มีค่าเฉลี่ยไม่เท่ากับ 2.20 คะแนน โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยที่มากกว่า ส่วนประเด็นสมาชิกมีหนี้สินลดลงจากเดิมที่เป็นอยู่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าเฉลี่ยไม่เท่ากับ 2.20 คะแนน โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยที่น้อยกว่า

4.2 ปัจจัยเสี่ยงและความสามารถในการบริหารความเสี่ยง

การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านในปัจจุบันย่อมเผชิญกับปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ตลอดเวลา ทั้งที่เกิดจากสภาพแวดล้อม หรือเกิดจากกระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านเอง ดังนั้น การศึกษาต้นเหตุหรือสาเหตุที่มาของความเสี่ยงที่จะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านจึงมีความสำคัญ โดยระดับปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ว่ามีมากน้อยเพียงใด ตลอดจนการประเมินความสามารถการบริหารความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้านมีในระดับใด เพื่อจะได้นำเสนอแนวทางปรับปรุงการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านได้อย่างถูกต้องต่อไป

4.2.1 ปัจจัยเสี่ยงของการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน

1) การจัดกลุ่มองค์ประกอบของปัจจัยชีวิตปัจจัยเสี่ยง

การจัดปัจจัยเสี่ยงในกระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยเสี่ยงที่กำหนดไว้ตามกรอบแนวคิด จำนวน 10 ปัจจัย โดยผลการประเมินปัจจัยเสี่ยงในด้านต่าง ๆ นี้ ได้มาจากการประมวลความคิดเห็นของทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ ประธาน กรรมการ สมาชิก อนุกรรมการ และประธานเครือข่าย จำนวนรวม 1,223 ตัวอย่าง โดยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัยเป็นเครื่องมือที่สามารถใช้ในการจัดกลุ่มปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ เข้าเป็นปัจจัยเสี่ยงหลัก ๆ โดยที่ตัวแปรหรือประเด็นปัจจัยเสี่ยงที่อยู่ในปัจจัยเสี่ยงเดียวกันสามารถอธิบายความแปรปรวน (Variance) ของข้อมูลดีกว่าของปัจจัยเสี่ยงอื่นๆ

สำหรับวิธีการจัดกลุ่มประเด็นตัวชี้วัดให้เป็นปัจจัยเสี่ยงหลัก ใช้ค่าสถิติที่เรียกว่า Eigenvalue และค่า Factor Loading หลังจากที่ทำหมุนแกนด้วยวิธี Orthogonal Rotation โดยวิธีการ Varimax ซึ่งได้ผลลัพธ์จากการจัดปัจจัยเสี่ยงในครั้งนี้ ได้แสดงไว้ในตารางที่ 4.5 ซึ่งทำให้สามารถแบ่งปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ด้านการบริหารจัดการหนี้ และด้านการทุจริต

ปัจจัยเสี่ยงในแต่ละด้านดังกล่าวประกอบด้วยตัวแปรหรือประเด็นชี้วัดย่อย โดยที่ชื่อของปัจจัยเสี่ยงในแต่ละด้านพยายามให้ครอบคลุมประเด็นย่อยที่จับกลุ่มกันเป็นปัจจัยเสี่ยงนั้น โดยส่วนหนึ่งเป็นการตั้งชื่อกลุ่มปัจจัยเสี่ยงโดยอิงอยู่กับกรอบแนวคิด และทฤษฎี

ตารางที่ 4.5 การจัดกลุ่มองค์ประกอบของปัจจัยชี้วัด สำหรับปัจจัยเสี่ยงของการมีกองทุนหมู่บ้าน ด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัย

n=1,223

ปัจจัยที่	ปัจจัยชี้วัด	Factor Loading	Eigenvalue		
			รวม	% ความแปรปรวน	% สะสม
ปัจจัย 1	ด้านการบริหารจัดการหนี้		2.619	32.734	32.734
	สมาชิกไม่มีความสามารถในการชำระหนี้				
	คืนตามกำหนดเวลา	0.786			
	การควบคุมติดตามหนี้ไม่จริงจังทำให้ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้	0.745			
	สมาชิกประกอบการ/ทำมาหากินล้มเหลวแล้วหนี้หนี้	0.741			
ปัจจัย 2	ด้านการทุจริต		2.082	26.030	58.764
	มีการทุจริตโดยประธาน/กรรมการกองทุนหมู่บ้าน	0.811			
	การสร้างเอกสาร/รายงานเท็จต่อทางการ	0.809			
	การทุจริตร่วมกันของสมาชิกกับกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	0.764			

2) ผลการประเมินปัจจัยเสี่ยงและความสามารถบริหารปัจจัยเสี่ยง

กลุ่มปัจจัยเสี่ยงด้านการบริหารจัดการหนี้ พบว่า สมาชิกไม่มีความสามารถในการชำระหนี้คืนตามกำหนดเวลาเป็นปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นมากกว่าร้อยละ 50 แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วจัดอยู่ในระดับที่เกิดขึ้นน้อย ร้อยละ 44.25 สำหรับปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นน้อยที่สุด ไม่ถึงร้อยละ 20 คือ มีการอนุมัติเงินกู้ขาดหลักเกณฑ์ที่ดี รองลงมาเป็นปัจจัยเสี่ยงเรื่องการควบคุมติดตามหนี้ไม่จริงจังทำให้ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ และมีการปฏิบัติผิดระเบียบ/กฎข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน สำหรับปัจจัยเสี่ยงเรื่องสมาชิกประกอบการหรือทำมาหากินล้มเหลวแล้วหนี้หนี้ มีเกิดขึ้นน้อยเพียงร้อยละ 33.82 ส่วนกลุ่มปัจจัยเสี่ยงด้านการทุจริตต่าง ๆ เช่น การทุจริตร่วมกันของสมาชิกกับกรรมการกองทุนหมู่บ้าน การทุจริตโดยประธาน/กรรมการกองทุนหมู่บ้าน และการสร้างเอกสาร/รายงานเท็จต่อทางการ พบว่ามีเกิดขึ้นน้อยมาก ไม่มีการเกิดเหตุการณ์หรือข้อผิดพลาดเหล่านี้ประมาณร้อยละ 95 มีเกิดขึ้นเพียงร้อยละ 5 โดยส่วนใหญ่เกิดขึ้นน้อย (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6 การกระจายอัตราส่วนร้อยละของความเห็นด้านปัจจัยเสี่ยงในกระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน

รายการ	การเกิดเหตุการณ์ / ข้อผิดพลาด			
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก
ด้านการบริหารจัดการหนี้				
สมาชิกไม่มีความสามารถในการชำระหนี้คืนตามกำหนด	47.73	44.25	5.75	2.27
การควบคุมติดตามหนี้ไม่จริงจังทำให้ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้	74.98	19.19	3.48	2.35
สมาชิกประกอบการ/ทำมาหากินล้มเหลวแล้วหนี้หนี้	63.19	33.82	2.27	0.73
มีการปฏิบัติผิดระเบียบ/กฎข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน	72.96	23.16	2.75	1.13
มีการอนุมัติเงินกู้ขาดหลักเกณฑ์ที่ดี	81.97	11.29	2.68	4.06
ด้านการทุจริต				
มีการทุจริตโดยประธาน/กรรมการกองทุนหมู่บ้าน	95.62	3.97	0.24	0.16
การสร้างเอกสาร/รายงานเท็จต่อทางการ	95.29	4.22	0.24	0.24
การทุจริตร่วมกันของสมาชิกกับกรรมการกองทุน หมู่บ้าน	96.44	2.83	0.32	0.40

4.2.2 ลักษณะทั่วไปของประธานกองทุนหมู่บ้านที่ตอบแบบสอบถาม

การสำรวจนี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากประธานกองทุนหมู่บ้าน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในช่วง 51-60 ปี มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. มีอาชีพหลักทำเกษตรกรรม/การประมง ซึ่งใกล้เคียงกับการทำอาชีพค้าขาย/ทำ

ธุรกิจส่วนตัว ประชาชนกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งหนึ่ง ทำหน้าที่ประธานมาแล้วมากกว่า 6 ปี โดยกองทุนหมู่บ้านส่วนมาก ได้จัดตั้งมาแล้วมากกว่า 7 ปี รวมทั้งมีสถานภาพเป็นนิติบุคคลแล้ว

4.2.3 การประเมินความสามารถการบริหารความเสี่ยง

การประเมินระดับความสามารถบริหารกระบวนการดำเนินงานภายใน และการจัดการสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งผลการศึกษานี้จะแบ่งออกเป็นสามส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการวิเคราะห์ความสามารถการบริหารความเสี่ยงจากปัจจัยภายใน (IRF) ส่วนที่สองเป็นการวิเคราะห์ความสามารถของการบริหารความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอก (ERF) และส่วนสุดท้ายเป็นการประเมินความสามารถการบริหารความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้าน

ในการประเมินระดับความสามารถการบริหารความเสี่ยงจากปัจจัยภายในของกองทุนหมู่บ้านในแต่ละปัจจัยนั้น สามารถคำนวณได้จากค่าเฉลี่ยของระดับความสำคัญเฉลี่ยในแต่ละกองทุนหมู่บ้าน แล้วนำค่าเฉลี่ยดังกล่าวไปจัดแบ่งกลุ่มตามหลักการกระจายค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยกำหนดให้มี 5 ระดับการประเมิน ได้แก่ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด

1) ความสามารถในการบริหารความเสี่ยงของปัจจัยภายใน

การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านภายใต้ปัจจัยเชิงกลยุทธ์ภายในจำนวน 18 ปัจจัยพบว่า เมื่อนำค่าระดับความสำคัญของปัจจัยภายในเชิงกลยุทธ์มารวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ยในแต่ละปัจจัย (ตารางที่ 4.7) เพื่อที่จะได้ทราบถึงค่าเฉลี่ยของระดับความสำคัญในแต่ละปัจจัย จากนั้นจะนำผลจากการคำนวณค่าระดับความสำคัญเฉลี่ย (Mean of Important Level) ของปัจจัยทั้งหมด 18 ปัจจัยมารวมกัน มีค่าเท่ากับ 15.30 จึงสรุปได้ว่ากองทุนหมู่บ้านให้ความสำคัญต่อปัจจัยเชิงกลยุทธ์ภายในดังกล่าวโดยรวมในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละปัจจัยพบว่า ปัจจัยด้านการหาแหล่งเงินทุนใหม่สำหรับกองทุนอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 0.54) และที่ให้ความสำคัญในระดับมากที่สุดคือด้านความซื่อตรงของผู้บริหารกองทุนฯ รองลงมาเป็นด้านการทำรายการทางการเงินแจ้งผู้เกี่ยวข้อง และคณะกรรมการมีความสามัคคีกัน

ในส่วนของค่าถ่วงน้ำหนักของแต่ละปัจจัยภายในเชิงกลยุทธ์ (Average Weighted) ซึ่งค่าถ่วงน้ำหนักของแต่ละปัจจัยที่ได้จะชี้ให้เห็นถึงลำดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยภายในกลุ่มของปัจจัยภายในเชิงกลยุทธ์ ซึ่งอันดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยนั้น จะมีลักษณะไปในทิศทางเดียวกับค่าระดับความสำคัญเฉลี่ย กล่าวคือเมื่อพิจารณาในแต่ละปัจจัยใด กองทุนหมู่บ้านใดให้ระดับความสำคัญมากก็จะทำให้ปัจจัยนั้นมีความสำคัญเหนือกว่าปัจจัยอื่น

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ค่าถ่วงน้ำหนักระดับความสำคัญ และประเมินระดับความสามารถในการบริหารความเสี่ยงในแต่ละปัจจัยภายใน

ปัจจัยที่	ปัจจัยเชิงกลยุทธ์ภายใน	ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญ	ค่าถ่วงน้ำหนักระดับความสำคัญ	ระดับความสามารถ	ประเมินระดับความสามารถ
1	กองทุนฯมีขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจน	0.9300	0.0608	4.29	มากที่สุด
2	คณะกรรมการมีความสามารถบริหารงาน	0.9150	0.0598	4.04	มาก
3	สมาชิกมีศักยภาพในการทำมาหากิน	0.8900	0.0582	3.64	มาก
4	คณะกรรมการมีความสามัคคีกัน	0.9675	0.0632	4.33	มากที่สุด
5	ความซื่อตรงของผู้บริหารกองทุนฯ	0.9700	0.0634	4.78	มากที่สุด
6	ความซื่อตรงของสมาชิกกองทุนฯ	0.9075	0.0593	3.80	มาก
7	มีการปฏิบัติตามกฎ/ข้อบังคับกองทุนฯ	0.9075	0.0593	3.85	มาก
8	การรายงานทางการเงินที่สุจริต	0.9575	0.0626	4.56	มากที่สุด
9	ภาวะผู้นำของผู้บริหารกองทุนหมู่บ้าน	0.9550	0.0624	4.43	มากที่สุด
10	มีการมอบอำนาจในการดำเนินงาน/อนุมัติ	0.8700	0.0569	3.65	มาก
11	การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในงาน	0.6450	0.0422	2.48	น้อย
12	การเปลี่ยนระบบ/วิธีปฏิบัติงานของกองทุน	0.6225	0.0407	2.59	น้อย
13	การหาแหล่งเงินทุนใหม่สำหรับกองทุน	0.5400	0.0353	1.91	น้อย
14	การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไข/วงเงินการให้กู้ยืม	0.6700	0.0438	2.58	น้อย
15	การสร้างภาพลักษณ์ของกองทุนใหม่	0.6900	0.0451	3.03	ปานกลาง
16	การทำรายงานการเงินแจ้งผู้เกี่ยวข้อง	0.9650	0.0631	4.63	มากที่สุด
17	การติดตาม / ประเมินผลทางการเงิน	0.9425	0.0616	4.19	มาก
18	การวางแผนงบประมาณ	0.9525	0.0623	4.30	มากที่สุด
	รวม	15.2975	1.0000	3.72	มาก

จากตารางที่ 4.7พบว่าปัจจัยภายในเชิงกลยุทธ์ที่มีความสำคัญมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยอื่น คือ ปัจจัยด้านความซื่อตรงของผู้บริหารกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งมีค่าถ่วงน้ำหนักเท่ากับ 0.0634 ซึ่งเกิดจากการนำค่าระดับความสำคัญเฉลี่ย (0.97) หารด้วยค่าระดับความสำคัญเฉลี่ยโดยรวม (15.2975) และปัจจัยด้านการหาแหล่งเงินทุนใหม่ สำหรับกองทุนมีความสำคัญน้อยที่สุดในกลุ่มของปัจจัยภายในเชิงกลยุทธ์ เพราะมีค่าถ่วงน้ำหนักเท่ากับ 0.0353

ผลการศึกษา สรุปได้ว่ากองทุนหมู่บ้านมีปัจจัยเชิงกลยุทธ์ภายในที่ถือได้ว่าเป็นจุดแข็งในระดับมากที่สุด ได้แก่ ปัจจัยด้านความซื่อตรงของผู้บริหารกองทุนหมู่บ้าน แต่มีปัจจัยที่ถูกละเลยว่าเป็นจุดอ่อน คือ ปัจจัยด้านการหาแหล่งเงินทุนใหม่ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากกองทุนหมู่บ้านแต่ละแห่งจะพบว่าในแต่ละกองทุนหมู่บ้านมีจุดแข็งและจุดอ่อนที่แตกต่างกันไปบ้าง เมื่อนำค่าระดับความสามารถที่เกิดขึ้นจริงในแต่ละปัจจัยที่ได้ประเมินเอาไว้มาทำการหาผลคูณกับค่าถ่วงน้ำหนักความสำคัญเฉลี่ย จะได้ค่าระดับความสามารถถ่วงน้ำหนักในแต่ละปัจจัยภายใน

เชิงกลยุทธ์ ซึ่งเมื่อนำค่าที่ได้มารวมกันทุกปัจจัยแล้วเทียบส่วนร้อยละออกมาจะได้ค่าความสามารถของการบริหารความเสี่ยงที่พิจารณาจากปัจจัยภายในเชิงกลยุทธ์ โดยค่าร้อยละของแต่ละกองทุนหมู่บ้านนี้ แสดงให้เห็นความสามารถโดยรวมของกองทุนหมู่บ้าน ตัวอย่างเช่น ในกองทุนหมู่บ้านที่ 1 มีค่าสูงสุดร้อยละ 86.43 กล่าวคือ กองทุนหมู่บ้านแห่งนี้มีความสามารถที่พิจารณาจากปัจจัยภายในเชิงกลยุทธ์สูงกว่าร้อยละ 50 ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยในระดับมาตรฐาน

เมื่อนำค่าระดับความสามารถถ่วงน้ำหนักในแต่ละปัจจัยภายในเชิงกลยุทธ์ที่ได้ 18 ค่านี้มารวมกัน นำมาเฉลี่ยเทียบส่วนร้อยละจะได้ค่าความสามารถของกองทุนหมู่บ้านที่พิจารณาจากปัจจัยภายในเชิงกลยุทธ์ ผลการศึกษานี้ พบว่าค่าเฉลี่ยของระดับความสามารถจากปัจจัยภายในเชิงกลยุทธ์ของกองทุนหมู่บ้านมีค่า เท่ากับร้อยละ 77.14

2) ความสามารถในการบริหารความเสี่ยงของปัจจัยภายนอก

การศึกษาศักยภาพการบริหารปัจจัยเสี่ยงของปัจจัยภายนอกเป็นการนำระดับความสำคัญในแต่ละปัจจัยภายนอกเชิงกลยุทธ์ของแต่ละกองทุนหมู่บ้านมารวมกัน เพื่อหาค่าเฉลี่ย จึงทำให้ทราบถึงระดับความสำคัญในแต่ละปัจจัยเฉลี่ยที่กองทุนหมู่บ้านแต่ละแห่งประเมินค่าให้ไว้ (ตารางที่ 4.8) จากนั้นจะนำค่าระดับความสำคัญเฉลี่ยของแต่ละปัจจัยภายนอกทั้งหมด 9 ปัจจัยมารวมกัน ต่อมาเป็นการหาค่าถ่วงน้ำหนักของแต่ละปัจจัย ซึ่งชี้ให้เห็นถึงลำดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยนั้น ๆ โดยอันดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยนั้น ก็จะมีลักษณะไปในทิศทางเดียวกับค่าระดับความสำคัญเฉลี่ย กล่าวคือปัจจัยใดที่โดยเฉลี่ยแล้วกองทุนหมู่บ้านให้ระดับความสำคัญมากก็จะทำให้ปัจจัยนั้นมีความสำคัญเหนือกว่าปัจจัยอื่น โดยสรุปแล้ว พบว่ากองทุนหมู่บ้านให้ระดับความสำคัญปัจจัยเสี่ยงของปัจจัยภายนอกในระดับน้อยถึงปานกลางเป็นส่วนใหญ่

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยภายนอกเชิงกลยุทธ์ที่มีความสำคัญมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยอื่น คือ ด้านสมาชิกมีความต้องการให้เพิ่มวงเงินกู้ โดยมีค่าถ่วงน้ำหนักเท่ากับ 0.1243 ซึ่งเกิดจากการนำค่าระดับความสำคัญเฉลี่ย (0.78) หารด้วยค่าระดับความสำคัญเฉลี่ยโดยรวม (6.275) และปัจจัยในเรื่องการแข่งขันจากแหล่งเงินกู้/เงินฝากใหม่ ๆ ซึ่งมีความสำคัญน้อยที่สุด โดยมีค่าถ่วงน้ำหนักเท่ากับ 0.0645 ซึ่งเกิดจากการนำค่าระดับความสำคัญเฉลี่ย (0.405) หารด้วยค่าระดับความสำคัญเฉลี่ยโดยรวม (6.275)

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย ค่าถ่วงน้ำหนักระดับความสำคัญ และประเมินระดับความสามารถในการบริหารความเสี่ยงในแต่ละปัจจัยภายนอก

ปัจจัยที่	ปัจจัยเชิงกลยุทธ์ภายนอก	ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญ	ค่าถ่วงน้ำหนักระดับความสำคัญ	ระดับความสามารถ	ประเมินระดับความสามารถ
1	ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี	0.7450	0.1187	3.05	ปานกลาง
2	มีข้อมูลและสารสนเทศในการบริหารงาน	0.7775	0.1239	3.18	ปานกลาง
3	สมาชิกมีความต้องการให้เพิ่มวงเงินกู้	0.7800	0.1243	2.73	ปานกลาง
4	จำนวนสมาชิกกองทุนเพิ่มขึ้น	0.7000	0.1116	2.74	ปานกลาง
5	การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจในชุมชน	0.7225	0.1151	2.74	ปานกลาง
6	การผ่อนคลายกฎ/ระเบียบให้กองทุน	0.7750	0.1235	3.13	ปานกลาง
7	การเพิ่มเงินทุนจากนโยบายรัฐ	0.7250	0.1155	2.74	ปานกลาง
8	เสถียรภาพของรัฐบาลต่อนโยบายกองทุน	0.6450	0.1028	2.69	น้อย
9	การแข่งขันจากแหล่งเงินกู้/เงินฝากใหม่ๆ	0.4050	0.0645	2.30	น้อย
	รวม	6.2750	1.0000	2.81	ปานกลาง

กองทุนหมู่บ้านแต่ละแห่งจะให้ระดับความสามารถแต่ละปัจจัยภายนอกเชิงกลยุทธ์ (ตารางที่ 4.8) ซึ่งก็เปรียบเสมือนกับการประเมินความสามารถของกองทุนหมู่บ้านจากปัจจัยภายนอก กล่าวคือในขณะนี้กองทุนหมู่บ้านของต้นมีความสามารถอยู่ในระดับใด เมื่อเปรียบเทียบกับกองทุนหมู่บ้านอื่น ๆ ผลการศึกษา พบว่ากองทุนหมู่บ้านมีปัจจัยที่ถือได้ว่าเป็นความสามารถในระดับมากที่สุด ได้แก่ สมาชิกมีความต้องการให้เพิ่มวงเงินกู้ ซึ่งเป็นปัจจัยด้านธุรกิจที่ถือว่าเป็นปัจจัยที่เป็นโอกาสดี เนื่องจากกองทุนหมู่บ้านสามารถขยายตัวทางธุรกิจได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามมีเพียงปัจจัยเดียวที่ถูกมองว่าเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรค คือ การแข่งขันจากแหล่งเงินกู้/เงินฝากใหม่ๆ ซึ่งให้ความสำคัญต่อยปัจจัยนี้น้อย อาจจะเป็นผลเสียต่อการดำเนินงานภายใต้การแข่งขันในอนาคตได้

ผลการศึกษาพบว่า เมื่อนำค่าระดับความสามารถในแต่ละปัจจัยที่กองทุนหมู่บ้านได้ประเมินเอาไว้ มาทำการหาผลคูณกับค่าถ่วงน้ำหนักเฉลี่ย จะได้ค่าระดับความสามารถถ่วงน้ำหนักในแต่ละปัจจัยภายนอกเชิงกลยุทธ์ ซึ่งเมื่อนำค่าที่ได้มารวมกันแล้ว เทียบส่วนร้อยละออกมาจะได้ค่าความสามารถของชุมชนที่พิจารณาจากปัจจัยภายนอกเชิงกลยุทธ์ โดยค่าเฉลี่ยของระดับความสามารถจากปัจจัยภายนอกเชิงกลยุทธ์ของกองทุนหมู่บ้านมีค่า เท่ากับ 53.63 ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยความสามารถจากปัจจัยภายในเชิงกลยุทธ์ของกองทุนหมู่บ้าน

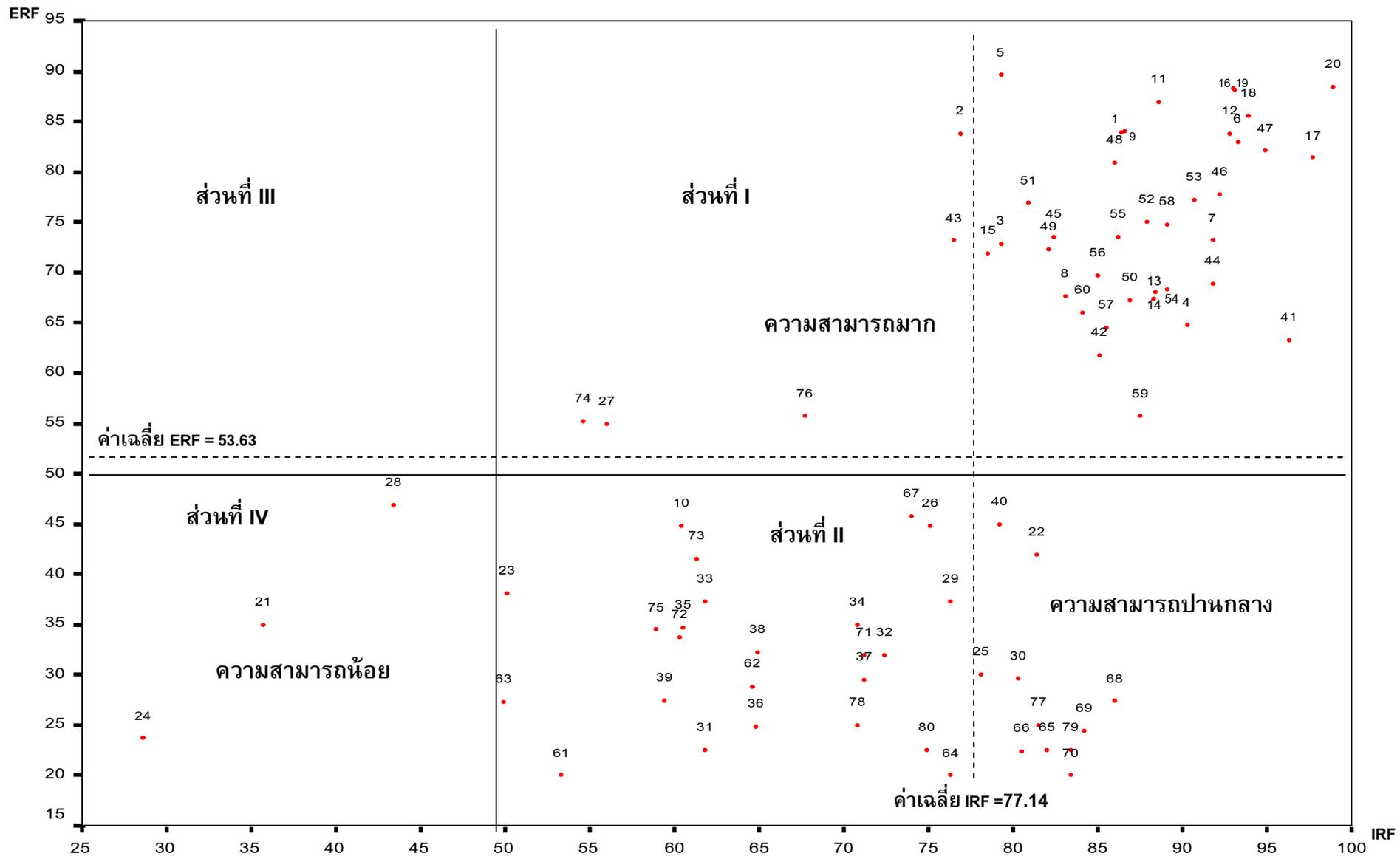
3) ความสามารถการบริหารความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้าน

เมื่อนำค่าความสามารถของกองทุนหมู่บ้านที่พิจารณาจากปัจจัยภายในเชิงกลยุทธ์ (IRF) โดยเฉลี่ยร้อยละ 50 มากำหนดค่าพิคัดในแนวตั้ง และนำค่าความสามารถของกองทุนหมู่บ้านที่พิจารณาจากปัจจัยภายนอกเชิงกลยุทธ์ (ERF) โดยเฉลี่ยร้อยละ 50 มากำหนดค่าพิคัดในแนวนอน ทำให้พื้นที่ระนาบของกราฟถูกแบ่งเป็น 4 ส่วน โดยกองทุนหมู่บ้านในส่วนที่ I มีค่าเฉลี่ยของค่าความสามารถจากปัจจัยภายในเชิงกลยุทธ์ และค่าความสามารถจากปัจจัยภายนอกเชิงกลยุทธ์สูงกว่าค่าเฉลี่ยของกองทุนหมู่บ้านในภูมิภาคนั้น ๆ ดังนั้นกองทุนหมู่บ้านในส่วนที่ I จึงมีความสามารถมากในการบริหารความเสี่ยง กลุ่มกองทุนหมู่บ้านในส่วนที่ II จะมีความสามารถการบริหารความเสี่ยงน้อยกว่ากลุ่มที่อยู่ในส่วนที่ I และกลุ่มกองทุนหมู่บ้านในส่วนที่ III จะมีความสามารถการบริหารความเสี่ยงน้อยกว่ากลุ่มที่อยู่ในส่วนที่ I เช่นกัน ส่วนกองทุนหมู่บ้านที่อยู่ในกลุ่ม IV จะมีความสามารถการบริหารความเสี่ยงน้อยที่สุด เมื่อเทียบความสามารถกองทุนหมู่บ้านอื่นๆ ในขณะเดียวกันเมื่อนำค่าความสามารถของกองทุนหมู่บ้านที่พิจารณาจากปัจจัยภายในเชิงกลยุทธ์ (IRF) โดยเฉลี่ยเท่ากับ 77.14 มากำหนดค่าพิคัดในแนวตั้ง และนำค่าความสามารถของกองทุนหมู่บ้านที่พิจารณาจากปัจจัยภายนอกเชิงกลยุทธ์ (ERF) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 53.63 มากำหนดค่าพิคัดในแนวนอน ทำให้พื้นที่ระนาบของกราฟถูกแบ่งเป็น 4 ส่วนเช่นกัน ซึ่งกองทุนหมู่บ้านที่อยู่ในกลุ่มที่มีค่า IRF และค่า ERF สูงกว่าค่าเฉลี่ยทั้งสอง จัดว่าเป็นกองทุนหมู่บ้านที่มีความสามารถสูงมากในการบริหารความเสี่ยง

ผลการศึกษากองทุนหมู่บ้านที่ตกเป็นตัวอย่างทั้งสิ้น 80 กองทุนหมู่บ้าน พบว่ากองทุนหมู่บ้าน (ภาพที่ 4.1) ที่มีความสามารถน้อยในการบริหารความเสี่ยง มีสามกองทุน ได้แก่ กองทุนหมู่บ้านหมายเลข 21 หมายเลข 24 และหมายเลข 28 คิดเป็นร้อยละ 3.75 (ตารางที่ 4.9) ส่วนใหญ่กองทุนหมู่บ้านจำนวนครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 52.50) มีความสามารถมากในการบริหารความเสี่ยงในการดำเนินงาน และมีกองทุนหมู่บ้านร้อยละ 43.75 ที่มีความสามารถปานกลางในการบริหารความเสี่ยงในการดำเนินงาน

ตารางที่ 4.9 จำนวนและร้อยละของกองทุนหมู่บ้านที่มีความสามารถการบริหารความเสี่ยง

ความสามารถการบริหารความเสี่ยง	จำนวน	ร้อยละ
ความสามารถมาก	42.00	52.50
ความสามารถปานกลาง	35.00	43.75
ความสามารถน้อย	3.00	3.75
รวม	80.00	100.00

ภาพที่ 4.1 ความสามารถการบริหารจัดการความเสี่ยงการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน

4.3 ผลการวิเคราะห์ตัวแปรที่มีผลต่อความสามารถบริหารความเสี่ยง

ในบทที่ 3 ได้นำเสนอกรอบการวิเคราะห์ตัวแปรที่มีผลต่อความสามารถบริหารความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมทั้งนำเสนอแบบจำลองที่ใช้ศึกษาและการวัดค่าตัวแปรไปแล้ว ในส่วนต่อไปนี้เป็นกรนำเสนอผลการวิเคราะห์ดังกล่าว ซึ่งในส่วนแรกจะตรวจสอบค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรต่าง ๆ ที่ใช้ในแบบจำลอง ต่อมาจะเป็นผลการวิเคราะห์สมการ และสุดท้ายเป็นการทดสอบหรือตรวจสอบสมการดังกล่าว

4.3.1 ค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรในสมการ

ตารางที่ 4.10 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสหสัมพันธ์อย่างง่ายของตัวแปรต่าง ๆ ในสมการ ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระจำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรทางอาชีพหลักของประธานกองทุนหมู่บ้าน (Occup) ตัวแปรระดับการศึกษา (Educ) ตัวแปรอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (Fund_mil) และตัวแปรเงินทุนหมุนเวียนของกองทุน (Fund_tot) ซึ่งตัวแปรอิสระเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลหรือมีผลกระทบโดยตรงต่อการกำหนดความสามารถบริหารความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งมีเพียง 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีความสามารถบริหารความเสี่ยง และกลุ่มที่ไม่มีความสามารถบริหารความเสี่ยง

ผลของค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร พบว่ากองทุนที่มีความสามารถบริหารความเสี่ยง มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 53 ของทั้งหมด โดยอาชีพหลักของประธานกองทุนที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจโดยตรงมีถึงร้อยละ 34 และประธานกองทุนมีระดับการศึกษาในระบบเฉลี่ย เท่ากับ 11.83 ซึ่งเทียบได้ประมาณมัธยมปลาย สำหรับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่คิดกับสมาชิกที่กู้เงินกองทุน เท่ากับ 7.62 โดยมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานสูง โดยจำนวนเงินทุนหมุนเวียนทั้งหมดของกองทุนหมู่บ้านในรอบปีมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 352,000 บาทต่อปี และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงมาก ซึ่งบางกองทุนมีเงินทุนหมุนเวียนทั้งหมดสูงสุดเท่ากับ 4,972,000 บาทต่อปี (ตารางที่ 4.10)

สำหรับค่าสหสัมพันธ์อย่างง่ายที่แสดงในตารางที่ 4.10 นั้น พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละคู่ไม่พบความสัมพันธ์ร่วมกันในระดับสูงมาก (เกินร้อยละ 70) มีเพียงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่คิดกับสมาชิกที่กู้เงินกองทุน และตัวแปรจำนวนเงินทุนหมุนเวียนทั้งหมดของกองทุนหมู่บ้านในรอบปี ที่มีค่าสหสัมพันธ์สูงสุดเท่ากับ 0.27 เมื่อเปรียบเทียบกับความสัมพันธ์ของคู่อื่น ๆ แล้ว อย่างไรก็ตาม การตรวจสอบค่าสหสัมพันธ์อย่างง่ายดังกล่าวแล้ว ทำให้แน่ใจได้ว่าแบบจำลองที่จะนำเสนอต่อไปนี้ไม่มีปัญหา Multicollinearity หรือกล่าวได้ว่าตัวแปรอิสระไม่ควรมีความสัมพันธ์กันเองในระดับสูง (กัลยา, 2547)

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสหสัมพันธ์อย่างง่ายของตัวแปรอิสระต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลกำหนดความสามารถบริหารความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (54 ตัวอย่าง)

ตัวแปรอิสระ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าสหสัมพันธ์อย่างง่าย				
			Capabil	Occup	Educa	Fund_mil	Fund_tot
1. ความสามารถบริหารความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้าน (Capabil)	0.53	0.50	1.000	0.361	0.248	0.309	-0.111
2. อาชีพหลักของประธานกองทุนหมู่บ้าน (Occup)	0.34	0.48		1.000	-0.111	0.238	-0.045
3. ระดับการศึกษาของประธานกองทุนหมู่บ้าน (Educa)	11.83	3.89			1.000	0.021	-0.177
4. อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่คิดกับสมาชิกที่กู้เงินกองทุน (Fund_mil)	7.62	3.05				1.000	0.270
5. จำนวนเงินทุนหมุนเวียนทั้งหมดของกองทุนหมู่บ้านในรอบปี (Fund_tot)	35.20	70.78					1.000

4.3.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล

ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยโลจิสติก ได้ผลดังตารางที่ 4.11 ซึ่งสามารถเขียนในรูปแบบสมการถดถอยโลจิสติกได้ ดังนี้

$$\text{Logit (P)} = -3.291 + 1.518 \text{ Occup}^* + 0.108 \text{ Educa} + 0.266 \text{ Fund_mil}^* - 0.007 \text{ Fund_tot}$$

จากตารางที่ 4.11 พบว่าตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวแปร ซึ่งมีตัว 2 ตัวแปร คือ อาชีพหลักของประธานกองทุนหมู่บ้าน (*Occup*) และอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่คิดกับสมาชิกที่กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน (*Fund_mil*) เป็นตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (ใช้สัญลักษณ์ *) และตัวแปรที่เหลือ ได้แก่ ระดับการศึกษาของประธานกองทุนหมู่บ้าน (*Educa*) และตัวแปรจำนวนเงินทุนหมุนเวียนทั้งหมดของกองทุนหมู่บ้านในรอบปี (*Fund_tot*) นั้น เป็นตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ในบรรดาตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติทั้งสองตัวดังกล่าว พบว่าเป็นตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก (ค่า $\text{Exp(B)} > 1$) แสดงว่าเป็นตัวแปรที่ไปช่วยเพิ่มโอกาสให้ความสามารถในการบริหารความเสี่ยงสูงขึ้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. อาชีพหลักของประธานกองทุนหมู่บ้าน (*Occup*) ซึ่งเป็นตัวแปรเชิงคุณภาพที่ปรับเปลี่ยนให้เป็นตัวแปรหุ่น แสดงว่าประธานกองทุนหมู่บ้านที่มีอาชีพหลักเกี่ยวข้องกับธุรกิจโดยตรง มีโอกาสให้ความสามารถในการบริหารความเสี่ยงสูงขึ้นถึง 1.518 เท่า

2. อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่คิดกับสมาชิกที่กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน (*Fund_mil*) เป็น ตัวแปรเชิงปริมาณที่แสดงให้เห็นว่าอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น 1 บาท มีโอกาสให้ความสามารถในการบริหารความเสี่ยงสูงขึ้นถึง 0.266 เท่า

อย่างไรก็ตาม การศึกษาแบบจำลองนี้พบตัวแปรอิสระที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก $\text{Exp(B)} > 1$ คือตัวแปรระดับการศึกษาของประธานกองทุนหมู่บ้าน (*Educa*) ซึ่งตัวแปรนี้จะมีส่วนไปเพิ่มโอกาสที่ทำให้ความสามารถในการบริหารความเสี่ยงสูงขึ้น กล่าวคือจำนวนปีที่ศึกษาในระบบการศึกษาเพิ่มขึ้น 1 ปี มีโอกาสให้ความสามารถในการบริหารความเสี่ยงเพิ่มขึ้นถึง 0.108 เท่า

สำหรับตัวแปรอิสระที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบ $\text{Exp(B)} < 1$ ซึ่งจะมีส่วนไปลดโอกาสที่ทำให้ความสามารถในการบริหารความเสี่ยงลดลง คือ จำนวนเงินทุนหมุนเวียนทั้งหมดของกองทุนหมู่บ้านในรอบปี (*Fund_tot*) ซึ่งเป็นตัวแปรเชิงปริมาณที่แสดงให้เห็นว่าจำนวนเงินทุนหมุนเวียนทั้งหมดของกองทุนหมู่บ้านในรอบปี เพิ่มขึ้น 1 บาท มีโอกาสทำให้ความสามารถในการบริหารความเสี่ยงลดลงถึง 0.007 เท่า

ตารางที่ 4.11 ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยโลจิสติกสำหรับตัวแปรอิสระต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลกำหนดผลของการมีความสามารถและไม่มีความสามารถ
 บริหารความเสี่ยง (54 ตัวอย่าง)

ตัวแปรอิสระ	ค่า B	ค่า S.E.	ค่า Wald	ค่า df	ค่าหัยสำคัญ ทางสถิติ	ค่า Exp(B)
1. อาชีพหลักของประธานกองทุนหมู่บ้าน (Occup)	1.518	0.750	4.092	1	0.043	4.563
2. ระดับการศึกษาของประธานกองทุนหมู่บ้าน (Educa)	0.108	0.087	1.525	1	0.217	1.114
3. อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ติดกับสมาชิกที่กู้ เงินกองทุน (Fund_mil)	0.266	0.121	4.801	1	0.028	1.305
4. จำนวนเงินทุนหมุนเวียนทั้งหมดของ กองทุนหมู่บ้านในรอบปี (Fund_tot) ค่าคงที่	-0.007	0.007	0.793	1	0.373	0.993
(Constant)	-3.291	1.343	6.006	1	0.014	0.037

4.3.3 ผลการทดสอบหรือตรวจสอบสมการ

ตารางที่ 4.12 (ก) เป็นการทดสอบสมการถดถอยโลจิสติก พบว่าค่าสถิติทดสอบไคสแควร์มีค่าเท่ากับ 15.859 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าตัวแปรอิสระที่ใช้ในสมการยังมีความเหมาะสมดี หรืออาจกล่าวได้ว่ามีตัวแปรอิสระบางตัวที่มีผลสำคัญต่อการทำนายผลการมีความสามารถหรือไม่มีความสามารถบริหารความเสี่ยง

สำหรับตารางที่ 4.12 (ข) พบว่าค่า $-2 \text{ Log likelihood}$ มีค่าเท่ากับ 58.704 ซึ่งมีค่าต่ำ แสดงว่าแบบจำลองสมการถดถอยโลจิสติก ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และมีค่าสัมประสิทธิ์ของการทำนาย (R^2) หรืออาจกล่าวได้ว่าสมการนั้นสามารถทำนายการเกิดเหตุการณ์จากข้อมูลจริงได้ถูกต้อง เท่ากับร้อยละ 25.4 (R^2 ของ Cox & Snell) และร้อยละ 34 สำหรับ Nagelkerke R^2

เมื่อพิจารณารางที่ 4.12 (ค) ซึ่งแสดงประสิทธิภาพของสมการถดถอยโลจิสติกที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้ กล่าวคือ สมการดังกล่าวนี้ทำนายกลุ่มกองทุนหมู่บ้านที่ไม่มีความสามารถบริหารความเสี่ยงได้ถูกต้องร้อยละ 76 และทำนายกลุ่มกองทุนหมู่บ้านที่มีความสามารถบริหารความเสี่ยงได้ถูกต้องร้อยละ 69 โดยเฉลี่ยแล้วสมการถดถอยโลจิสติกดังกล่าวนี้สามารถทำนายได้ถูกต้องร้อยละ 72.2

4.4 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

4.4.1 ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน

1) มีกฎหมายยังไม่สามารถบังคับการชำระหนี้การติดตามหนี้ได้จากผู้กู้ ทำให้ผู้กู้บางรายชำระเงินกู้ล่าช้ากว่ากำหนด และบางรายก็ไม่ส่งเงินกู้ตามกำหนด หรือเหนียวหนี้เพิกเฉยต่อความรับผิดชอบในการชำระหนี้เงิน หรือรวมไปถึงการชำระหนี้ไม่ครบตามสัญญา ตลอดจนมีปัญหาของผู้กู้กับผู้ค้าประกันเงินกู้ สมาชิกผู้กู้ย้ายที่อยู่ สมาชิกมีอาชีพที่ไม่แน่นอน ส่งผลให้การส่งคืนเงินกู้ล่าช้ากว่ากำหนด และไม่สามารถติดตามเงินกู้คืนได้

2) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านขาดความรู้ และความชำนาญในการบริหารจัดการของกองทุน ด้านคอมพิวเตอร์ ระบบการบัญชี รวมไปถึงกรรมการไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อปฏิบัติของกองทุนหมู่บ้าน และในขณะที่คณะกรรมการทั้งชุดเก่าและชุดใหม่มีความขัดแย้งกัน ไม่สามัคคีกัน ไม่มีความเห็นพ้องตรงกัน การทำงานเกิดการผิดพลาดเกิดขึ้น กรรมการบางคนไม่ทำงานละเอียดต่อหน้าที่ มีข้อมูลไม่ชัดเจน มีการปิดบังข้อมูล ไม่เคยมีการจัดการประชุมสมาชิก เมื่อครบวาระไม่มีการเปลี่ยนแปลงประธาน ในบางครั้งสมาชิกไม่สามารถทราบข่าวสารต่าง ๆ ของกองทุน หรือเข้าใจข่าวสารผิด ๆ จากแหล่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่กองทุนทำให้ผู้กู้ไม่ชำระหนี้

ตารางที่ 4.12 การวิเคราะห์สมการถดถอยโลจิสติกของตัวแปรอิสระ 4 ตัวสำหรับการทำนายกลุ่มกองทุนหมู่บ้านที่มีความสามารถและไม่มีความสามารถ

(ก) การทดสอบความเหมาะสมของตัวแปรอิสระที่ใช้ในโมเดล (Omnibus tests of model coefficients)

	ค่า Chi- Square	ค่า df.	ค่า Wald
Step	15.859	4	0.003
Block	15.859	4	0.003
Model	15.859	4	0.003

(ข) การตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล (Model summary)

Step	ค่า 2 Log likelihood	ค่า Cox & Snell R Square	ค่า Nagelkerke R Square
1	58.704	0.254	0.340

(ค) ความถูกต้องของสมการทำนายกองทุนหมู่บ้านที่มีความสามารถและไม่มีความสามารถ

กลุ่มตัวอย่างจริง	ผลการทำนายจากสมการ		
	ไม่มี ความสามารถ	มีความสามารถ	ร้อยละความ ถูกต้อง
ไม่มีความสามารถ (0)	19	6	76.0
มีความสามารถ (1)	9	20	69.0
รวม			72.2

3) การกู้เงินของผู้ส่วนใหญ่กู้เงินไปไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ และไม่เงินไปตามสัญญา ข้อตกลงระหว่างผู้กู้กับผู้ให้กู้ และเมื่อได้รับเงินไปแล้วผู้กู้ไม่สามารถบริหารเงินที่ได้มาอย่างมีประสิทธิภาพ วงเงินในการให้กู้มีจำนวนน้อยเกินไป ขณะที่สมาชิกต้องการเงินกู้ของกองทุนหมู่บ้าน แต่ได้เงินกู้เป็นบางคน นอกจากนี้การอนุมัติเงินกู้ใช้เวลาการอนุมัตินานมาก และดอกเบี้ยเงินกู้ค่อนข้างสูง

4) กฎข้อบังคับรวมไปถึงกฎหมายของกองทุนหมู่บ้าน ผู้กู้ไม่สามารถปฏิบัติตามได้ เพราะผู้กู้ไม่เข้าใจกฎระเบียบข้อบังคับของเงินกองทุนหมู่บ้านชัดเจน โดยเฉพาะไม่มีการอบรมผู้กู้ให้เข้าใจถึงความรับผิดชอบต่องานที่กู้ และมีข้อจำกัดเวลาชำระหนี้ ซึ่งต้องชำระให้ตรงเวลา

4.4.2 ความต้องการของกองทุนหมู่บ้าน

1) สมาชิกต้องการมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายของกองทุนหมู่บ้าน รวมไปถึงการจัดสรรในเรื่องวงเงินกู้ที่พอเพียงต่อการนำไปใช้ประกอบอาชีพ ควรกำหนดอัตราดอกเบี้ยให้ต่ำ และควรมีการผ่อนผันในการชำระหนี้เงินกู้ตามเหตุผลจำเป็น

2) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านต้องการผู้มีความรู้ต่างๆ มาทำงาน ได้แก่ งานบัญชี งานคอมพิวเตอร์ ตลอดจนต้องการสนับสนุนอุปกรณ์เครื่องใช้สำนักงาน โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ และการบัญชี นอกจากนี้ต้องการสถานที่ในการจัดที่ตั้งของกองทุนเพื่อเป็นหลักแหล่ง หรืองบประมาณในการจัดสร้างที่ตั้งของกองทุน

3) ต้องการจัดให้มีการประชาสัมพันธ์โดยการสร้างความเข้าใจระหว่างผู้กู้ กับผู้ให้กู้ในการชำระหนี้คืนให้ถูกต้อง ควรจัดให้มีงบประมาณการบริหารงานในกองทุน และจัดสรรงบประมาณให้เจ้าหน้าที่ ต้องการให้รัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะช่วยเหลือเงินลงทุนให้มากขึ้น ติดตามและประเมินผลให้เพียงพอ จัดสวัสดิการให้คณะกรรมการกองทุน ควรมีการทำประกันชีวิตกับผู้กู้ เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สิน ควรจัดงบประมาณในการบริหารกองทุนเพื่อพัฒนาความสามารถ และควรมีการติดตามวิธีการทำงานของกองทุน

4.4.3 ข้อเสนอแนะจากกองทุนหมู่บ้าน

1) กำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุนฯ ซึ่งต้องมีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความจริงใจ เสียสละ มีความรู้ความสามารถ สามารถเป็นตัวอย่างที่ดี ไม่เอาัดเอาเปรียบ มีความรู้ในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะกรรมการควรมีเวลาทำงานให้กับกองทุนหมู่บ้านให้เต็มที่ ควรเข้าใจกฎข้อบังคับและระเบียบ ทราบถึงความต้องการของคนในชุมชน สร้างความเข้มแข็ง

ความมั่นคงให้กับกองทุน สร้างความมั่นใจให้กับสมาชิก มีการจัดเก็บเอกสารอย่างถูกต้องและโปร่งใส

2) กองทุนควรจัดทำประวัติพร้อมรูปถ่าย ข้อมูลเบื้องต้น ความเป็นอยู่ของสมาชิก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการควบคุมระบบการชำระหนี้ การติดตามหนี้ควรทำอย่างเข้มงวด การติดตามหนี้ควรทำเป็นหนังสือราชการ ควรให้สมาชิกชำระหนี้คืนเพื่อจะได้ไม่เป็นการเพิ่มหนี้ จัดกลุ่มคนค้าประกันเพื่อสามารถส่งหนี้ได้ครบ ใช้เงินหุ้นของตัวเองประกันตนเอง เปลี่ยนการชำระหนี้เป็นรายเดือน การติดตามหนี้ควรมีการประเมิน จัดตั้งหน่วยงานบังคับการชำระหนี้โดยมีเจ้าหน้าที่กฎหมายดำเนินการเรื่องหนี้เสียหรือจัดตั้งนิติกรประจำกองทุน

3) การบริหารเงินกองทุนควรมีกฎระเบียบที่เข้มแข็งมากกว่านี้ ได้แก่ มีความชัดเจน มีกฎหมายควบคุม การเลือกตั้งคณะกรรมการควรมีเจ้าหน้าที่ควบคุมดูแล มีการบริหารด้วยประชาชน กรรมการที่ไม่เข้าร่วมประชุมเกิน 3 ครั้งควรเปลี่ยนกรรมการใหม่ กรรมการทำหน้าที่ตามความถนัดของตนเอง นำเงินจากดอกเบี้ยมาใช้พัฒนากองทุนหรือสร้างรายได้เพิ่ม เช่น ทุนการศึกษาบุตร

4) ควรบริหารงานกองทุนหมู่บ้านในลักษณะเช่นเดียวกับระบบธนาคาร เช่น จัดทำโปรแกรมการบริหารงานระบบเดียวกับ ธกส. การให้ความรู้เรื่องระบบกองทุนกับสมาชิกอย่างต่อเนื่อง

5) หน่วยงานของรัฐเป็นผู้ประสานงานให้แก่กองทุนหมู่บ้าน โดยจัดเจ้าหน้าที่รับผิดชอบครอบคลุมทุกอำเภอ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เยี่ยมกองทุนเพื่อพัฒนา ให้คำปรึกษาและข้อมูลอย่างต่อเนื่อง จัดเจ้าหน้าที่ติดตามและประเมินผลงานของกองทุนอย่างสม่ำเสมออาจทำการตรวจสอบทุกๆ 6 เดือน

6) สร้างแรงจูงใจในการชำระหนี้ สร้างความรับผิดชอบของสมาชิก เช่น การชำระหนี้ให้ตรงต่อเวลา

7) การส่งเสริม เช่น การจัดส่งเสริมอาชีพ จัดให้เป็นสินค้า OTOP หาดตลาดรองรับสินค้าที่ผลิต จัดตั้งสหกรณ์ จัดตั้งธนาคารหมู่บ้านหรือสถาบันการเงิน หรือจัดหาแหล่งเงินอื่นๆ เสริม

8) มีการทำประชาสัมพันธ์เพื่อแจ้งข่าวสาร สร้างความเชื่อมั่น และกระตุ้นให้สมาชิกตื่นตัว เช่น การจัดอบรมกฎระเบียบในการกู้เงิน

9) สนับสนุนให้มีอุปกรณ์สำนักงาน มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีการปรับปรุงสถานที่กองทุน มีการสนับสนุนทางด้านวิชาการ เช่น จัดอบรมแนวทางการดำรงชีวิต การจัดอบรมกรรมการและสมาชิกอย่างสม่ำเสมอ เช่น การอบรมทำบัญชี การอบรมจัดทำระบบการจัดการอบรมให้ความรู้ระบบกองทุน

10) สำนักงานกองทุนหมู่บ้าน ควรจัดทำเอกสารการบัญชีและงบดุลการเงินกองทุนให้ชาวบ้านได้เข้าใจง่าย ตลอดจนจัดให้มีสวัสดิการให้แก่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เช่น ค่าตอบแทนคณะกรรมการ นอกจากนี้ควรช่วยเหลือการบริหารงานของกรรมการกองทุนหมู่บ้านอย่างใกล้ชิด โดยให้เจ้าหน้าที่เข้ามาตรวจสอบอย่างน้อยปีละครั้ง และเพื่อให้กองทุนฯ ทำงานในทิศทางเดียวกัน ควรจัดอบรมให้ความรู้แก่คณะกรรมการ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นนโยบายที่มุ่งเน้นให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในชุมชน ภายใต้หลักการพึ่งพาตนเอง โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ พัฒนา เสริมสร้างศักยภาพการเรียนรู้ สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ลดรายจ่าย สร้างความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้านและชุมชน สร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม อันเป็นการพัฒนาระดับฐานรากของประเทศ

โดยการศึกษาครั้งนี้จึงกำหนดเป็นวัตถุประสงค์การศึกษา เพื่อศึกษาปัจจัยเสี่ยงต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและแนวทางการวัดผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองด้านเศรษฐกิจ สังคม ในพื้นที่เป้าหมายที่ดำเนินงาน และเพื่อทราบผลการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน และปัญหาและอุปสรรคของกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่เป้าหมายที่ดำเนินงาน ตลอดจนเพื่อนำข้อมูลประกอบการประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้าน ตลอดจนแนวทางการพัฒนากองทุนหมู่บ้านให้ยั่งยืน

การวิจัยประเมินผลและปัจจัยเสี่ยงการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีวัตถุประสงค์หลักของการศึกษาทั้งในด้านการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรค การประเมินผลการดำเนินงาน ตลอดจนศึกษาปัจจัยเสี่ยงต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน

สำหรับการวิเคราะห์ระดับความเสี่ยงการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ใช้เครื่องมือด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่มีชื่อว่าผลรวมปัจจัยภายในเชิงกลยุทธ์ และผลรวมปัจจัยภายนอกเชิงกลยุทธ์นำมาดัดแปลงประยุกต์ใช้งาน ซึ่งสามารถใช้วิเคราะห์ระดับความเสี่ยงในแต่ละด้านของกลุ่มปัจจัยเสี่ยงจากการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านได้ โดยกระบวนการวิเคราะห์จากเครื่องมือทั้งสองดังกล่าวจะใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และประเมินปัจจัยเสี่ยงโดยประธานกองทุนหมู่บ้าน

ในด้านพื้นที่ศึกษา และประชากรเป้าหมายจึงเลือกใน 4 ภูมิภาคหลักของประเทศไทย ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่ประกอบด้วยจังหวัดต่าง ๆ จำนวน 76 จังหวัด ซึ่งมีประชากรเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการกองทุนหมู่บ้านในหลายกลุ่มอาชีพ และมีความแตกต่างในด้านโอกาสทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน โดยมุ่งเน้นศึกษาปัจจัยเสี่ยงต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งมีบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายกลุ่ม กลุ่มที่ 1 เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงและสามารถตอบผลการประเมินความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้านได้ชัดเจน คือ ประธานกองทุนหมู่บ้าน ส่วนกลุ่มที่ 2 คือผู้ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและให้ข้อมูลสนับสนุน ได้แก่ อนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงาน

ระดับจังหวัด อนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานระดับอำเภอ กรรมการกองทุนหมู่บ้าน และสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น

โดยสรุป จำนวนตัวอย่างที่ใช้ศึกษาครั้งนี้ เป็นการสุ่มตัวอย่างในกลุ่มที่ 1 คือจำนวนกองทุนหมู่บ้าน คิดเป็นจำนวนทั้งสิ้น 80 กองทุน โดยมีประธานกองทุนเป็นตัวแทนในการประเมินปัจจัยเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้าน จึงเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวนทั้งสิ้น 80 ราย ส่วนตัวอย่างกลุ่มที่ 2 ประกอบด้วยผู้ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านโดยตรง ได้แก่ กรรมการกองทุนหมู่บ้าน และสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ส่วนกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านโดยอ้อม ได้แก่ อนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานระดับจังหวัด อนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานระดับอำเภอ โดยสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญให้ครบตามจำนวนที่ระบุไว้ โดยจำนวนกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ถูกสุ่มเลือกนี้ คิดเป็นจำนวนทั้งสิ้น 320 ราย และ 800 ราย ตามลำดับ ในส่วนของอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานระดับจังหวัด จะเลือกสุ่มแบบเจาะจงมาจังหวัดละ 1 ราย รวมทั้งสิ้น 8 ราย และสุ่มเลือกอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานระดับอำเภอแบบเจาะจงมาอำเภอละ 1 ราย รวมทั้งสิ้น 16 ราย ดังนั้น ขนาดตัวอย่างที่ใช้ศึกษานี้ คิดเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 1,224 ราย

5.1.1 ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานทั่วไปของกองทุนหมู่บ้าน

การสำรวจนี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากประธานกองทุนหมู่บ้าน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในช่วง 51-60 ปี มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. มีอาชีพหลักทำเกษตรกรรม/การประมง ซึ่งใกล้เคียงกับการทำอาชีพค้าขาย/ทำธุรกิจส่วนตัว ประธานกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งหนึ่ง ทำหน้าที่ประธานมาแล้วมากกว่า 6 ปี โดยกองทุนหมู่บ้านส่วนมาก ได้จัดตั้งมาแล้วมากกว่า 7 ปี รวมทั้งมีสถานภาพเป็นนิติบุคคลแล้ว กองทุนหมู่บ้านที่มีจำนวนสมาชิกน้อยสุดเท่ากับ 26 คน ส่วนบัญชีเงินฝากกองทุน 1 ล้านบาท นำฝากไว้ที่ธนาคารออมสินมากที่สุด

5.1.2 ผลการประเมินผลการดำเนินงานและปัจจัยเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้าน

การประเมินผลสำเร็จของการมีกองทุนหมู่บ้านจากความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้าน พบว่า การใช้เทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัยเป็นเครื่องมือที่สามารถใช้ในการจัดกลุ่มประเด็นชีวิตต่าง ๆ เข้าเป็นปัจจัยชีวิตหลัก ๆ ได้ผลลัพธ์จากการจัดปัจจัย ซึ่งสามารถแบ่งปัจจัยชีวิตต่าง ๆ ออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ด้านสังคมและชุมชน และด้านเศรษฐกิจของสมาชิก โดยภาพรวมด้านที่มีผลประเมินอยู่ในเกณฑ์ดีมาก คือ ผลการดำเนินงานด้านสังคมและชุมชน รองลงมาคือ ผลการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจ

5.1.3 ผลการศึกษาปัจจัยเสี่ยงและความสามารถในการบริหารความเสี่ยง

สมาชิกไม่มีความสามารถในการชำระหนี้คืนตามกำหนดเวลา ซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นมากเกินครึ่ง แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วจัดอยู่ในระดับที่เกิดขึ้นน้อย สำหรับปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นน้อยที่สุด คือ มีการอนุมัติเงินกู้ขาดหลักเกณฑ์ที่ดี สำหรับปัจจัยเสี่ยงเรื่องสมาชิกประกอบการหรือทำมาหากินล้มเหลวแล้วหนี้หนี้ มีเกิดขึ้นน้อย ส่วนกลุ่มปัจจัยเสี่ยงด้านการทุจริตต่าง ๆ เช่น การทุจริตร่วมกันของสมาชิกกับกรรมการกองทุนหมู่บ้าน การทุจริตโดยประธาน/กรรมการกองทุนหมู่บ้าน และการสร้างเอกสาร/รายงานเท็จต่อทางการ พบว่ามีเกิดขึ้นน้อยมาก ไม่มีการเกิดเหตุการณ์หรือข้อผิดพลาดเหล่านี้ โดยส่วนใหญ่เกิดขึ้นน้อย

การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านภายใต้ปัจจัยเชิงกลยุทธ์ภายในจำนวน 18 ปัจจัย พบว่าเมื่อนำค่าระดับความสำคัญของปัจจัยภายในเชิงกลยุทธ์มารวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ยในแต่ละปัจจัยเพื่อที่จะได้ทราบถึงค่าเฉลี่ยของระดับความสำคัญในแต่ละปัจจัย จากนั้นจะนำผลจากการคำนวณค่าระดับความสำคัญเฉลี่ยของปัจจัยทั้งหมด 18 ปัจจัยมารวมกัน จึงสรุปได้ว่ากองทุนหมู่บ้านให้ความสำคัญต่อปัจจัยเชิงกลยุทธ์ภายในดังกล่าวโดยรวมในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละปัจจัยพบว่า ปัจจัยด้านการหาแหล่งเงินทุนใหม่สำหรับกองทุนอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง และที่ให้ความสำคัญในระดับมากที่สุดคือด้านความซื่อตรงของผู้บริหารกองทุนฯ รองลงมาเป็นด้านการทำรายการการเงินแจ้งผู้เกี่ยวข้อง และคณะกรรมการมีความสามัคคีกัน

ในส่วนของค่าถ่วงน้ำหนักของแต่ละปัจจัยภายในเชิงกลยุทธ์ซึ่งค่าถ่วงน้ำหนักของแต่ละปัจจัยที่ได้จะชี้ให้เห็นถึงลำดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยภายในกลุ่มของปัจจัยภายในเชิงกลยุทธ์ ซึ่งอันดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยนั้น จะมีลักษณะไปในทิศทางเดียวกับค่าระดับความสำคัญเฉลี่ย กล่าวคือเมื่อพิจารณาในแต่ละปัจจัยใด กองทุนหมู่บ้านใดให้ระดับความสำคัญมากก็จะทำให้ปัจจัยนั้นมีความสำคัญเหนือกว่าปัจจัยอื่น และพบว่าปัจจัยภายในเชิงกลยุทธ์ที่มีความสำคัญมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยอื่น คือ ปัจจัยด้านความซื่อตรงของผู้บริหารกองทุนหมู่บ้าน และปัจจัยด้านการหาแหล่งเงินทุนใหม่ สำหรับกองทุนมีความสำคัญน้อยที่สุดในกลุ่มของปัจจัยภายในเชิงกลยุทธ์

ผลการศึกษา สรุปได้ว่ากองทุนหมู่บ้านมีปัจจัยเชิงกลยุทธ์ภายในที่ถือได้ว่าเป็นจุดแข็งในระดับมากที่สุด ได้แก่ ปัจจัยด้านความซื่อตรงของผู้บริหารกองทุนหมู่บ้าน แต่มีปัจจัยที่ถูกมองว่าเป็นจุดอ่อน คือ ปัจจัยด้านการหาแหล่งเงินทุนใหม่ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณากองทุนหมู่บ้านแต่ละแห่งจะพบว่าในแต่ละกองทุนหมู่บ้านมีจุดแข็งและจุดอ่อนที่แตกต่างกันไปบ้าง เมื่อนำค่าระดับความสามารถที่เกิดขึ้นจริงในแต่ละปัจจัยที่ได้ประเมินเอาไว้ ส่วนการศึกษาความสามารถบริหารปัจจัยเสี่ยงของปัจจัยภายนอก ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยภายนอกเชิงกลยุทธ์ที่มีความสำคัญมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยอื่น คือ ด้านสมาชิกมีความต้องการให้เพิ่มวงเงินกู้และปัจจัยในเรื่องการแข่งขันจากแหล่งเงินทุน/เงินฝากใหม่ ๆ ซึ่งมีความสำคัญน้อยที่สุด

กองทุนหมู่บ้านแต่ละแห่งจะให้ระดับความสามารถแต่ละปัจจัยภายนอกเชิงกลยุทธ์ ซึ่งก็เปรียบเสมือนกับการประเมินความสามารถของกองทุนหมู่บ้านจากปัจจัยภายนอก กล่าวคือ ในขณะนี้กองทุนหมู่บ้านของตนมีความสามารถอยู่ในระดับใด เมื่อเปรียบเทียบกับกองทุนหมู่บ้านอื่น ๆ ผลการศึกษา พบว่ากองทุนหมู่บ้านมีปัจจัยที่ถือได้ว่ามีความสามารถในระดับมากที่สุด ได้แก่ สมาชิกมีความต้องการให้เพิ่มวงเงินกู้ ซึ่งเป็นปัจจัยด้านธุรกิจที่ถือว่าเป็นปัจจัยที่เป็นโอกาสดี เนื่องจากกองทุนหมู่บ้านสามารถขยายตัวทางธุรกิจได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม มีเพียงปัจจัยเดียวที่ถูกมองว่าเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรค คือ การแข่งขันจากแหล่งเงินกู้/เงินฝากใหม่ๆ ซึ่งให้ความสำคัญต่อยุทธศาสตร์นี้น้อย อาจจะเป็นผลเสียต่อการดำเนินงานภายใต้การแข่งขันในอนาคตได้

ผลการศึกษากองทุนหมู่บ้านที่ตกเป็นตัวอย่างทั้งสิ้น 80 กองทุนหมู่บ้าน พบว่ากองทุนหมู่บ้าน ที่มีความสามารถน้อยในการบริหารความเสี่ยง มีสามกองทุน ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน หมายเลข 21 หมายเลข 24 และหมายเลข 28 ส่วนใหญ่กองทุนหมู่บ้านจำนวนครึ่งหนึ่ง มีความสามารถมากในการบริหารความเสี่ยงในการดำเนินงาน และมีกองทุนหมู่บ้านบางส่วน ที่มีความสามารถปานกลางในการบริหารความเสี่ยงในการดำเนินงาน

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวแปร พบว่ามีตัว 2 ตัวแปร คือ อาชีพหลักของประธานกองทุนหมู่บ้าน (*Occup*) และอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่คิดกับสมาชิกที่กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน (*Fund_mil*) เป็นตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (ใช้สัญลักษณ์ *) และตัวแปรที่เหลือ ได้แก่ ระดับการศึกษาของประธานกองทุนหมู่บ้าน (*Educa*) และตัวแปรจำนวนเงินทุนหมุนเวียนทั้งหมดของกองทุนหมู่บ้านในรอบปี (*Fund_tot*) นั้น เป็นตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.2 ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาครั้งนี้ คณะวิจัยจึงใคร่เสนอข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นการพัฒนาการดำเนินงานและปัจจัยเสี่ยงต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ให้ประสบผลสำเร็จมากขึ้น โดยสามารถสรุปเป็นส่วน ๆ ได้คือ

1. เนื่องจากประธานกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มีการศึกษา แต่ส่วนใหญ่ไม่มีพื้นฐานด้านการบริหารจัดการกองทุนและการบริหารความเสี่ยง จึงควรเสริมสร้างความสามารถ การดำเนินงานและบริหารปัจจัยเสี่ยงให้แก่ประธานกองทุนหมู่บ้านและกรรมการ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากกองทุนหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการความรู้ด้านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยจัดกิจกรรมให้กับกองทุนหมู่บ้าน โดยเฉพาะการดูงาน และการฝึกอบรมให้ความรู้ในการบริหารจัดการเงินทุนและการบริหารความเสี่ยง

2. กองทุนหมู่บ้านควรประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากลุ่มอาชีพ/สินค้า ได้แก่ พัฒนาชุมชน ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นต้น เพื่อให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ยังมีปัญหาด้านอาชีพและการผลิตสินค้าได้เข้ารับการฝึกอบรมหรือมีการเรียนรู้จากความสำเร็จของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

3. การจัดสรรรายได้/กำไรสุทธิด้านสวัสดิภาพและสวัสดิการชุมชนยังมีความแตกต่างกันในแต่ละชุมชน โดยเฉพาะการสงเคราะห์ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสยังมีสัดส่วนที่ต่ำอยู่มาก ดังนั้นควรมีการจัดสวัสดิการสังคมในชุมชนให้เป็นระบบมากขึ้น เช่น กำหนดความสำคัญและสัดส่วนของสวัสดิการสังคม และตรวจสอบประเมินผล เป็นต้น

4. สร้างระบบให้กองทุนหมู่บ้านบริหารจัดการเงินทุนเพื่อชุมชน มีการดำเนินงานและการบริหารความเสี่ยงโดยอนุโลมให้เข้ากับวิถีชีวิตชุมชน เช่น การติดตามหนี้ การทวงถามหนี้ เป็นต้น โดยการบริหารจัดการควรใช้สารสนเทศและการติดตามเป็นหลัก ตลอดจนใช้โปรแกรมบริหารงาน การบัญชีและกองทุนให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชน

บรรณานุกรม

- กิตติพันธ์ คงสวัสดิ์เกียรติ. 2552. การจัดการความเสี่ยงและตราสารอนุพันธ์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ: เพียร์สันเอดดูเคชั่น จำกัด อินโดไชน่า.
- เจริญ เจษฎาวัดย์. 2546. การบริหารความเสี่ยง. กรุงเทพฯ: บริษัท พอดี จำกัด.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. 2546. รายงานการประเมินโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- นิรภัย จันทรสวัสดิ์. 2551. การบริหารความเสี่ยง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุทรไพศาล.
- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2529. การวิจัยประเมินผล: หลักการและกระบวนการ. กรุงเทพฯ: การพิมพ์พระนคร.
- พรพิมล เตียวงษ์สุวรรณ. 2548. ความเสี่ยงของพ.ร.บ.เขตเศรษฐกิจพิเศษ. ภาคนิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ และสากล จริยวิทยานนท์. 2535. การติดตาม และประเมินผลโครงการพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วีระยุทธ์ พรหมด้าว. 2539. ประสิทธิผลโครงการร่วมส่งเสริมธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดเล็กในชนบทขององค์การแคร์นานาชาติ. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมพงษ์ เกษมสิน. 2521. การบริหาร. แก้ไขปรับปรุงครั้งที่6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- สมบัติ คงสวัสดิ์เกียรติ. 2550. เอกสารประกอบการสอนวิชาการจัดการความเสี่ยงและตราสารอนุพันธ์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุขุม มูลเมือง. 2530. เทคนิคการประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2548. การใช้สถิติในงานวิจัยอย่างถูกต้องและได้มาตรฐานสากล. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา.
- สำนักงานสภาพัฒนาการศก. 2544. การวิจัยเชิงปฏิบัติการติดตามส่งเสริมการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาการฝึกหัดครู.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2544. **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่เก้า พ.ศ. 2545-2549**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

_____. 2546. **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดดา.

Best, J.W. 1977. **Research in Education**. 3 rd ed. New Jersey: Prentice-Hall.
www.kunkroo.com/evaluation.doc

Wheelen, T.L. and Hunger, J.D. 2005. **Strategic Management**. 8th ed. New Jersey: Prentice-Hall International.

ภาคผนวก

แบบสอบถามและแบบประเมินผล
โครงการวิจัยเรื่อง
“ความสามารถในการบริหารความเสี่ยงจากการดำเนินงานของกองทุน
หมู่บ้านในประเทศไทย”

ท่านมีฐานะอะไรในกองทุน 1. ประธานกองทุน 2. กรรมการกองทุน
ชื่อกองทุน

สถานที่ตั้ง เลขที่ หมู่บ้าน ตำบล

อำเภอ จังหวัด โทรศัพท์

ชื่อ-นามสกุลผู้ให้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ 1. ชาย 2. หญิง
2. อายุ ปี
3. สำเร็จการศึกษาสูงสุด
 - 1. ไม่ได้เข้าระบบการศึกษา 2. ประถม
 - 3. มัธยมต้น 4. มัธยมปลาย / ปวช.
 - 5. อนุปริญญา / ปวส. 6. ปริญญาตรี
 - 7. สูงกว่าปริญญาตรี
4. อาชีพหลักในปัจจุบัน
 - 1. เกษตรกรรม / การประมง
 - 2. ลูกจ้างบริษัทเอกชน / รับจ้าง
 - 3. ข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ / พนักงานของรัฐ
 - 4. พ่อบ้าน / แม่บ้าน / ว่างงาน
 - 5. ค้าขาย / ทำธุรกิจส่วนตัว
 - 6. อื่น ๆ (ระบุ)
5. ท่านเป็นประธานกองทุน/กรรมการมาแล้ว ปี
6. กองทุนนี้จัดตั้งมาแล้ว..... ปี
7. สถานภาพกองทุน
 - 1. เป็นหมู่บ้าน 2. เป็นชุมชนเมือง
 - 3. เป็นนิติบุคคล 4. อื่น ๆ (ระบุ)

ส่วนที่ 2 การค้นหาและตัดชี้ความเสี่ยงในกระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน

เหตุการณ์ / ข้อผิดพลาดที่ท่านเคยพบเห็น	การเกิดเหตุการณ์ / ข้อผิดพลาด			
	มาก (3)	ปานกลาง (2)	น้อย (1)	ไม่มี (0)
1. สมาชิกไม่มีความสามารถในการชำระหนี้คืนตามกำหนดเวลา				
2. สมาชิกประกอบการ / ทำมาหากินล้มเหลวแล้วหนีหนี้				
3. มีการอนุมัติเงินกู้ขาดหลักเกณฑ์ที่ดี				
4. การควบคุมติดตามหนี้ไม่จริงจังทำให้ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้				
5. มีการปฏิบัติผิดระเบียบ / กฎข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน				
6. การสร้างเอกสาร / รายงานเท็จต่อทางการ				
7. มีการทุจริตโดยประธาน / กรรมการกองทุนหมู่บ้าน				
8. การทุจริตร่วมกันของสมาชิกกับกรรมการกองทุน หมู่บ้าน				

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นด้านผลความสำเร็จของการมีกองทุนหมู่บ้าน

หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น		
	มีน้อย 1	ปานกลาง 2	มีมาก 3
1. สมาชิกสร้างรายได้เพิ่มขึ้นหลังจากได้รับเงินกู้			
2. สมาชิกมีหนี้สินลดลงจากเดิมที่เป็นอยู่			
3. สมาชิกนำเงินไปใช้สร้างอาชีพ / ทำมาหากิน			
4. สมาชิกมีเงินหมุนเวียนใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน			
5. สมาชิกมีความสามารถในการออมเงินได้			
6. สมาชิกมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้			
7. คนในกลุ่มสมาชิกเกิดความสามัคคีกัน			
8. ทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมตามหลักประชาธิปไตย			
9. สมาชิกมีการเรียนรู้ในการจัดการเงินกู้			
10. สร้างสังคมอยู่ดี มีสุข และเอื้ออาทรกัน			

คำชี้แจง การประเมินในส่วนที่ 2 และ ส่วนที่ 3 กำหนดให้ระดับคะแนนมี 5 ค่า ดังต่อไปนี้

1 = น้อยมาก	2 = น้อย
3 = ปานกลาง	4 = มาก
5 = มากที่สุด	

ส่วนที่ 4 การประเมินปัจจัยเสี่ยงจากอิทธิพลภายนอกกองทุนหมู่บ้าน
(สำหรับประธานกองทุนเท่านั้น สมาชิกข้ามไปตอบ ส่วนที่ 6)

ปัจจัยเสี่ยง	ให้ความสำคัญ ต่อปัจจัยในระดับ	ผลการประเมิน / สิ่งที่เกิดขึ้นจริง	แนวทางแก้ไข ปัญหา / พัฒนา
การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและ สิ่งอำนวยความสะดวก	น้อย ↔ มาก	น้อย ↔ มาก	
1. มีการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง เทคโนโลยีใหม่ๆ ได้ทันเวลา	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
2. มีข้อมูลและสารสนเทศที่สำคัญในการ บริหารงานกองทุน	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
ความต้องการของสมาชิก	น้อย ↔ มาก	น้อย ↔ มาก	
3. สมาชิกมีความต้องการให้เพิ่มวงเงินกู้	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
4. จำนวนสมาชิกกองทุนเพิ่มขึ้น	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ	น้อย ↔ มาก	น้อย ↔ มาก	
5. การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจในชุมชน ที่เกื้อหนุนการบริหารกองทุนฯ	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
กฎหมายและกฎระเบียบราชการ	น้อย ↔ มาก	น้อย ↔ มาก	
6. การผ่อนคลายนโยบาย / ระเบียบให้กองทุน บริหารงานคล่องตัวขึ้น	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
7. การเพิ่มเงินทุนจากนโยบายรัฐ	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
เสถียรภาพของรัฐบาล	น้อย ↔ มาก	น้อย ↔ มาก	
8. เสถียรภาพของรัฐบาลต่อนโยบาย กองทุนหมู่บ้าน	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
ภาวะการแข่งขันทางธุรกิจการเงิน / ตลาดเงิน	น้อย ↔ มาก	น้อย ↔ มาก	
9. มีการแข่งขันจากแหล่งเงินทุน / เงินฝาก ใหม่ๆ	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	

ส่วนที่ 5 ประเมินปัจจัยเสี่ยงจากอิทธิพลภายในกองทุนหมู่บ้าน

ปัจจัยความเสี่ยง	ให้ความสำคัญ ต่อปัจจัยในระดับ	ผลการประเมิน / สิ่งที่เกิดขึ้นจริง	แนวทางแก้ไข ปัญหา / พัฒนา
ความเสี่ยงในการดำเนินงาน	น้อย ←→ มาก	น้อย ←→ มาก	
1. กองทุนฯ มีขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจน	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
2. คณะกรรมการมีความสามารถในการบริหารงาน	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
3. สมาชิกมีศักยภาพในการทำมาหากิน	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
4. คณะกรรมการมีความสามัคคีกัน	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
ความเสี่ยงในด้านความซื่อตรง	น้อย ←→ มาก	น้อย ←→ มาก	
5. ความซื่อตรงของผู้บริหารกองทุนฯ	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
6. ความซื่อตรงของสมาชิกกองทุนฯ	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
7. มีการปฏิบัติตามกฎ / ข้อบังคับกองทุน	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
8. การรายงานทางการเงินที่สุจริต	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
ความเสี่ยงในด้านการมอบอำนาจ	น้อย ←→ มาก	น้อย ←→ มาก	
9. ภาวะผู้นำของผู้บริหารกองทุนหมู่บ้าน	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
10. มีการมอบอำนาจในการดำเนินงาน / อนุมัติ	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
ความเสี่ยงด้านเทคโนโลยี	น้อย ←→ มาก	น้อย ←→ มาก	
11. การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในงาน	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
12. การเปลี่ยนระบบ/วิธีปฏิบัติงานของ	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
ความเสี่ยงการตัดสินใจการดำเนินการ	น้อย ←→ มาก	น้อย ←→ มาก	
13. การหาแหล่งเงินทุนใหม่สำหรับกองทุน	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
14. การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไข/วงเงินการให้กู้ยืม	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
15. การสร้างภาพลักษณ์ของกองทุนใหม่	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
ความเสี่ยงทางการเงิน	น้อย ←→ มาก	น้อย ←→ มาก	
16. การทำรายงานการเงินแจ้งผู้เกี่ยวข้อง	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
17. การติดตาม / ประเมินผลทางการเงิน	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
18. การวางแผนงบประมาณ	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	

ประวัติผู้วิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป

1.1 ชื่อ และ นามสกุล (ภาษาไทย) นายอำนวยการ แสงโนรี

(ภาษาอังกฤษ) Mr.Amnuay Saengnoree

1.2 ตำแหน่งปัจจุบัน

1.2.1 ตำแหน่งทางวิชาการ รองศาสตราจารย์ ระดับ 9

1.2.2 สาขาที่ทำการวิจัย สาขา เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ และการบริหารการพัฒนา

1.3 สถานที่ติดต่อ

1.3.1 ที่ทำงานปัจจุบัน วิทยาลัยการบริหารและจัดการ

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เขตลาดกระบัง

กรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ 10520

โทรศัพท์ 0-239-8521-2 โทรสาร 0-2329-8523

1.3.2 ที่อยู่ปัจจุบัน 119/234 ถ.คูบอน แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

รหัสไปรษณีย์ 10220 โทรศัพท์ 0-2509-6172

E-mail Address ksamnuay@kmitl.ac.th, ksamnuay@hotmail.com

2. ประวัติการศึกษา

ระดับปริญญา	อักษรย่อปริญญา	สถานที่ศึกษา	ปีที่สำเร็จ
ปริญญาเอก	พบ.ด. (ประชากรและการพัฒนา)	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์	2539
ปริญญาโท	ศ.ม. (เศรษฐศาสตร์)	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	2531
ปริญญาโท	พบ.ม. (พัฒนาการเศรษฐกิจ)	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์	2527
ปริญญาตรี	วท.บ. (เศรษฐศาสตร์เกษตร)	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	2524

3. ผลงานวิจัยพิมพ์เผยแพร่ บทความทางวิชาการ (ระบุชื่อเรื่อง แหล่งที่พิมพ์และปีที่พิมพ์)

[1] อำนวยการ แสงโนรี, “บทบาทของเศรษฐศาสตร์ต่อการดำเนินชีวิต”, วารสารเกษตรพระจอมเกล้า, ปีที่ 1, ฉบับที่ 2, หน้า 1-6, พฤษภาคม-สิงหาคม 2527.

[2] อำนวยการ แสงโนรี, “แนวการวิเคราะห์พฤติกรรมคนเดินทางและการแก้ไข: วิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์”, วารสารธรรมศาสตร์, 2529

[3] อำนวยการ แสงโนรี และศิณี สัจจรัศมี, “การวิเคราะห์อุปทานการส่งออกและอุปสงค์การนำเข้าสับประรดกระป๋องของไทย”, วารสารเกษตรพระจอมเกล้า, ปีที่ 5, ฉบับที่ 1, หน้า 28-41, มกราคม-เมษายน 2525.

- [4] อำนวย แสงโนรี, “การประยุกต์ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางเศรษฐศาสตร์และการจัดการสำหรับธุรกิจเกษตร”, วารสารเกษตรพระจอมเกล้า, ปีที่ 8, ฉบับที่ 2, หน้า 1-6, พฤษภาคม-สิงหาคม 2533.
- [5] อำนวย แสงโนรี อมรศรี ตันพิพัฒน์ และรังสรรค์ โนชัย, “การพัฒนาตลาดส่งออกผลไม้สดของไทย”, วารสารเกษตรพระจอมเกล้า, ปีที่ 8, ฉบับที่ 3, หน้า 45-53, กันยายน-ธันวาคม 2533.
- [6] อภิสิทธิ์ แก้วฉา และอำนวย แสงโนรี, “การวิเคราะห์การผลิตและประสิทธิภาพการใช้จ่ายในการเลี้ยงปลานิลในภาคกลางของประเทศไทย”, วารสารเกษตรพระจอมเกล้า, ปีที่ 9, ฉบับที่ 1, หน้า 36-44, มกราคม-เมษายน 2534.
- [7] อำนวย แสงโนรี และอภิสิทธิ์ แก้วฉา, “พฤติกรรมผู้บริโภคชาวสวนในครัวเรือนชาวกรุงเทพมหานคร”, วารสารเกษตรพระจอมเกล้า, ปีที่ 9, ฉบับที่ 3, หน้า 54-65, กันยายน-ธันวาคม 2534.
- [8] อำนวย แสงโนรี, “ผลกระทบของทุนมนุษย์ที่มีต่อการผลิตทางการเกษตร กรณีศึกษาการเลี้ยงและอนุบาลลูกกุ้งกุลาดำ”, วารสารเกษตรพระจอมเกล้า, ปีที่ 10, ฉบับที่ 4, หน้า 45-53, ตุลาคม-ธันวาคม 2535.
- [9] อำนวย แสงโนรี, “ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของเกษตรกรจากการใช้สารพิษกำจัดศัตรูพืชในการผลิตทางการเกษตร กรณีศึกษาเกษตรกรชาวสวน อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, รายงานการประชุมวิชาการทั่วประเทศ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปี 2536, หน้า 339-349.
- [10] Amnuay Saengnoee. “The structural determinants of water consumption in Bangkok: Case study of residences”, Journal of KMITL, Vol. 1, Jan. 1998, pp.1-10.
- [11] Amnuay Saengnoee, Urasa Buatama, Nguyen Hoang Tri, Suparb Pasong and Louis Lebel, “A Preliminary analysis of shrimp farm management practices in Thailand and Vietnam”, SARCS Regional Science-Policy Conference, Thailand, 2001, pp.1-11.
- [12] Amnuay Saengnoee and Louis Lebel, “Technical barrier to trade, competitiveness and the impact on sustainable shrimp aquaculture industry in Thailand and Vietnam”, ANZSEE 2002 Conference on Ecologically Sustainable Development, 2-4 December 2002, University of Technology, Sydney, Broadway Campus, Australia, pp.1-12.
- [13] Amnuay Saengnoee, Opal Suwanamek and Rungravee Weravess. Export competitiveness and sustainability of shrimp aquaculture industry in Thailand, Being Sustainable-Competitiveness for Business & Industry 2002 Conference, Thailand, 2002, pp.1-10.
- [14] Louis Lebel, Nguyen Hoang Tri, Amnuay Saengnoee, Suparb Pasong, Urasa Buatama and Le Kim Thoa, “Industrial transformation and shrimp aquaculture in Thailand and Vietnam: pathways to ecological, social and economic sustainability?”, Ambio, Vol.31, No.4, June 2002, pp.311-323.
- [15] Amnuay Saengnoee and Louis Lebel, “Experience, knowledge and the technology choice of shrimp farmers in Thailand and Vietnam”, New Zealand Sustainable Business Conference 2003, 17-19 November 2003, Aotea Centre, Auckland, New Zealand
- [16] อำนวย แสงโนรี, รุ่งระวี วีระเวสส์ และ อูรสา บัวตะมะ, “การวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงแข่งขันทางธุรกิจส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของไทย”, วารสารเกษตรพระจอมเกล้า, ปีที่ 22, ฉบับที่ 2, หน้า 33-47, พฤษภาคม-สิงหาคม 2547.

- [17] อำนวย แสงโนรี, อรุสา บัวตะมะ, อติลล่ำ พงศ์ยี่หล้า, ดวงกมล ปานรศทิพ ธรรมาธิวัฒน์, ถนอมนวล สีหะกุลัง, กษิตติศ บุญรัตน์ไพโรจน์, เอนก แสงโนรี และรุ่งระวี วีระเวสส์, “การวิเคราะห์ความต้องการและศักยภาพการเข้าถึงแหล่งทุนในระบบตามแนวทางการแปลงสินทรัพย์เป็นทุนของประชากรกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และภาคกลางบางจังหวัด”การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ครั้งที่ 1, ถ่ายทอดงานวิจัยสู่สังคม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน 27-29 สิงหาคม 2551, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง จ.ตรัง, หน้า 684-698.
- [18] อำนวย แสงโนรี, กตัญญู หิรัญญสมบุรณ์, อรุสา บัวตะมะ, ศิริจรรยา เกรือวิริยะพันธ์, อติลล่ำ พงศ์ยี่หล้า, ดวงกมล ปานรศทิพ ธรรมาธิวัฒน์, ถนอมนวล สีหะกุลัง, กษิตติศ บุญรัตน์ไพโรจน์, และรุ่งระวี วีระเวสส์, “การติดตามผลและการศึกษาแนวทางการพัฒนาผู้เข้าร่วมโครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน”, การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ครั้งที่ 1, ถ่ายทอดงานวิจัยสู่สังคม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน 27-29 สิงหาคม 2551, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง จ.ตรัง, หน้า 123-134.
- [19] อำนวย แสงโนรี, กตัญญู หิรัญญสมบุรณ์, อติลล่ำ พงศ์ยี่หล้า, กษิตติศ บุญรัตน์ไพโรจน์, และเอนก แสงโนรี, “การพัฒนาสินทรัพย์ชุมชนเชิงเศรษฐกิจ”, การประชุมวิชาการ ปี 2552, การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน 29-30 มกราคม 2552, มหาวิทยาลัยขอนแก่น จ.ขอนแก่น, หน้า 317-326.
- [20] อำนวย แสงโนรี, “การวิเคราะห์ศักยภาพการแข่งขันด้านการส่งออกกุ้งไทย”, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ฉบับพิเศษ ปี 2552, หน้า438-447, วันที่ 10 กันยายน 2552
- [21] อำนวย แสงโนรี, “การประเมินผลนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง”, การประชุมทางวิชาการ ปี 2554, อนาคตชนบทไทย: ฐานรากที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน 27-29 มกราคม 2554, มหาวิทยาลัยขอนแก่น จ.ขอนแก่น, หน้า 775-779.
- [22] อำนวย แสงโนรี, “ปัจจัยเสี่ยงและความสามารถบริหารความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง”, การประชุมทางวิชาการ ปี 2554, อนาคตชนบทไทย: ฐานรากที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน 27-29 มกราคม 2554, มหาวิทยาลัยขอนแก่น จ.ขอนแก่น, หน้า 391-399.